

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΚΓ' • ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 166 • ΜΑΡΤΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2000 • ΑΔΑΡ Α' - ΑΔΑΡ Β' 5760



Το αυγό του φιδιού στη ζεστή φωλιά της Ευρώπης

Του κ. ΑΝΤΩΝΗ ΚΑΡΚΑΓΙΑΝΝΗ

Πώς εξηγείται το φαινόμενο ότι τα φασιστικά, ναζιστικά και ρατσιστικά κινήματα εμφανίστηκαν κατά το Μεσοπόλεμο σε χώρες κατ'εξοχήν «πολιτισμένες» και «αναπτυγμένες»; Εκεί όπου σημειωνόταν μεγάλη πρόοδος της επιστήμης και της τεχνολογίας, των γραμμάτων, της τέχνης, της νομικής και πολιτικής επιστήμης, των μορφών κοινωνικής ζωής. Και πώς εξηγείται ότι σ' αυτές ακριβώς τις χώρες διαμορφώθηκε πολιτική εξουσία ωμής βίας και ανθαιρείας και διαπράχθηκαν ωμότητες απίστευτες σήμερα που κατέληξαν στο Ολοκαύτωμα των Εβραίων. Και πώς όλα αυτά βρήκαν θερμή υποστήριξη από λαούς εγγράμματους, πολιτισμένους και ευήμερους;

ΑΛΛΑ το σημαντικότερο: Πώς εξηγείται ότι μετά την αποκάλυψη και την παγκόσμια καταδίκη του τερατώδους και ολοκληρωτικού αυτού εγκλήματος να έχουμε αναβίωση του φασισμού, του ρατσισμού και του ναζισμού στις ίδιες αυτές χώρες, οι οποίες και πάλι βρίσκονται στην πρωτοπορία της εκπληκτικής πράγματι και ολόπλευρης ανάπτυξης κατά το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα!

Πώς εξηγείται ότι σήμερα, έπειτα από όλες τις αποκλύψεις, όταν ζουν ακόμη σε όλες τις πόλεις της Ευρώπης άνθρωποι που θυμούνται τους Εβραίους της γειτονιάς τους που έφυγαν και δεν γύρισαν ποτέ, αμφισβητείται το ιστορικό γεγονός του Ολοκαυτώματος. Δεν είναι μόνο το Ολοκαύτωμα, αυτό είναι μέρος μόνο των ωμοτήτων που διαπράχθηκαν εναντίον όλων των λαών της Ευρώπης, ανεξαρτήτως θρησκείας. Απλώς το Ολοκαύτωμα συγκεντρώνει μέσα του όλα τα στοιχεία του παραλόγου και του ανεξήγητου και το αναφέρουμε, γιατί την περασμένη εβδομάδα είχαμε την παγκόσμια ημέρα, την αφιερωμένη στην ανάμνησή του. Αυτή η ημέρα έχει κάποια σημασία

μόνο όταν συνδέεται με τη σταθερή απόφαση ότι δεν θα επιτρέψουμε να ξαναγίνει. Και όμως! Στην Αυστρία, χώρα-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης κυφορείται η πρώτη μετά τον πόλεμο κυβέρνηση με τη συμμετοχή νεοναζιστών και ρατσιστών. Ανάλογα φαινόμενα ρατσισμού αναπτύσσονται σε όλες τις χώρες της Ευρώπης (και στη δική μας) και φαίνεται σαν να αναπτύσσονται παράλληλα και σε συνδυασμό με την πρόοδο και τον πολιτισμό!



Αυτή η φωτογραφία, που δημοσιεύθηκε στην πρώτη σελίδα της «Καθημερινής», δείχνει το στρατόπεδο του Νταχάου σήμερα, χιονισμένο όπως ήταν το χειμώνα του 1943, 44, 45, όταν εκεί ζούσαν και πέθαιναν χιλιάδες κολασμένοι από όλη την Ευρώπη. Το Νταχάου είναι προάσιο του Μονάχου και το στρατόπεδο περιβαλλόταν από σίπια, μαγαζιά, φιλήσυχους και ειρηνικούς ανθρώπους. Από έρευνες που έγιναν μετά τον πόλεμο... κανείς δεν αντέληψε ότι εκεί εξοντώθηκαν δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι. Κανείς δεν ήθελε να αναληφθεί...

ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ αυτά απασχόλησαν πολιτικούς, ιστορικούς, φιλοσόφους και στοχαστές ήδη από τη δεκαετία του '30 και δεν έπαψαν να τους απασχολούν έκτοτε. Οι ηθικολόγοι αναζητούν την απάντηση «στην έκπτωση των ηθικών αξιών» (η οποία σημειωτέον διαπιστώνεται σε κάθε ιστορική περίοδο από κτίσεως κόσμου), στην καθυστέρηση της ηθικής έναντι της πρόοδου και του πολιτισμού και στη συνακόλουθη αναντιστοιχία.

ΑΛΛΟΙ, όμως, αναζητούν την απάντηση στην εσωτερική λογική της προόδου και του πολιτισμού, σαν να είναι ο ναζισμός και ο ρατσισμός νομοτελεακό επακόλουθο και παρακολούθημα.

Δικτατορικά καθεστώτα είχαμε πολλά και στον υποανάπτυκτο κόσμο, λόγω ακριβώς της υποανάπτυξης. Και εκεί να είναι σκληρά, αυθαίρετα και βίαια. Συγκροτημένη αντίληψη για τη συστηματική άσκηση βίας, ως σταθερού στοιχείου εθνικής και κοινωνικής υπεροχής απαντάται μόνο σε χώρες πρωτοποριακής προόδου και υψηλού πολιτισμού!

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ πρόοδος, η υλική βάση του νεότερου δυτικού πολιτισμού, ιδιαίτερα μετά τη βιομηχανική επανάσταση και την επικράτηση της μηχανής, είναι απόλυτα ορθολογικό

Συνέχεια στη σελ. 26

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Αφιξη του Ελληνικού Στρατού στη Θεσσαλονίκη τον Οκτώβριο του 1912, από τη σημερινή οδό 26ης Οκτωβρίου (Σφαγεία). [Από το βιβλίο «Θεσσαλονίκη 2300 χρόνια», έκδοση Δήμου Θεσσαλονίκης, 1985]. Σχετικό άρθρο δημοσιεύεται στη σελ. 3.

Η απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης το 1912 και οι Εβραίοι

Το πρωτόκολλο παράδοσης της Θεσσαλονίκης στους Έλληνες, το 1912. Το υπογράφουν για τον τουρκικό στρατό ο αρχιστράτηγος Χασάν Ταζίν πασάς και για τον ελληνικό στρατό ο Β. Δούσανης και ο Ι. Μεταξάς. Το κείμενο του πρωτοκόλλου συντάχθηκε στη γαλλική και ελληνική γλώσσα από τον έφεδρο δεκανέα Ίωνα Δραγούμη.

Cette Son Altesse Royale le commandant en chef General de l'Armée Hellénique et son Excellence le commandement Général de l'Armée Ottomane et a été arrêté d'accord ce qui suit:

Article 1^{er}: Les armes des soldats Ottomans seront prises et mises en dépôt et gardées sous la responsabilité de l'Armée Hellénique. On réservera à ce sujet au procès verbal.

Art. 2. Les soldats ottomans seront logés dans les casernes de l'Armée Hellénique et la ville d'Edirne sera rendue à l'Armée Hellénique jusqu'à la conclusion de la paix.

Art. 3. La ville de Salonique sera rendue à l'Armée Hellénique jusqu'à la conclusion de la paix.

Art. 4. Tous les hauts fonctionnaires militaires et officiels seront autorisés à garder leurs biens et d'être libérés de la ville. Ceux-ci demeureront par la suite de ce plus prendre avec l'Armée Hellénique et les autres pendant la durée de cette guerre.

Art. 5. Tous les hauts fonctionnaires civils et les employés de l'Etat seront libérés.

Art. 6. Les gendarmes et les agents de police resteront sous armes.

Art. 7. Les boulangers seront autorisés à vendre du pain et les autres de faire du pain. Les autres seront sous la responsabilité de l'Armée Ottomane et renvoyés à la fin de la guerre.

Art. 8. Le commandant de l'Armée Hellénique dans l'espace de deux jours après la signature du traité, 27 octobre 1912, le fera publier et sera responsable de l'Armée Hellénique.

Art. 9. Cette situation sera maintenue jusqu'à la conclusion de la paix.

Art. 10. Les gendarmes et la police continueront leur service jusqu'à nouvelle décision.

Salonique le 25 octobre 1912.

Les délégués de l'A.R. de l'Armée Hellénique et le Prince Royal de Grèce. *(Signatures)*

Η αναδρομή στα επίσημα ιστορικά στοιχεία είναι ενδιαφέροντα και οδηγεί σε συμπεράσματα που είναι πάντα πολλαπλά χρήσιμα. Η απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης, το 1912, είχε προβληματίσει την τότε ισχυρή Ισραηλιτική Κοινότητα της πόλεως όπως κι όλες τις άλλες μειονοτικές, θρησκευτικές ή φυλετικές Κοινότητες.

Πολύ σύντομα όμως η ηγεσία της Ισραηλιτικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης ανεγνώρισε τα αγαθά αποτελέσματα από την Ελληνική Διοίκηση. Τη θετική αυτή διαπίστωση η Κοινότητα τη διακήρυξε προς όλες τις κατευθύνσεις. Παρακάτω καταχωρούνται αυτούσια δημοσιεύματα από τον Τύπο της εποχής με τους αντίστοιχους χαρακτηριστικούς τίτλους.

(Τα δημοσιεύματα προέρχονται από το αρχείο του κ. Μωύση Κ. Κωνσταντίνου).

Το Εμπορικόν Μέλλον της Θεσσαλονίκης

Αι ανησυχίαι των Εβραίων

Μία παραβολή του Αρχιεραββίνου

– Αι δύο σύζυγοι – Ευρύτατον μέλλον

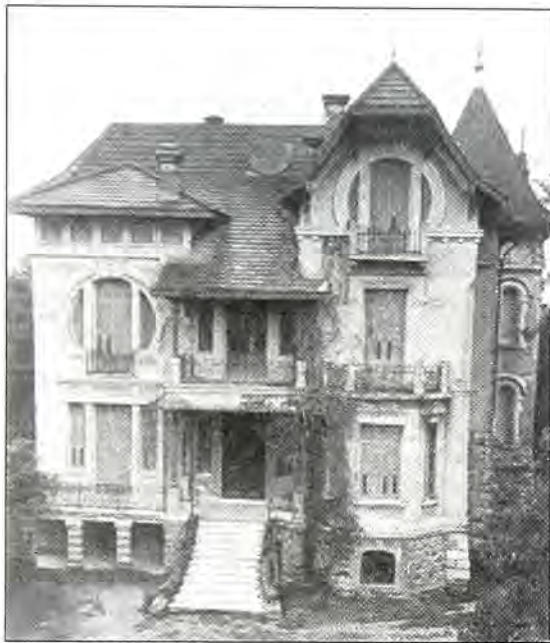
* Εφημερίδα "Αθήναι" (Εκδότης Γεώργιος Κ. Πάπ)-Σάββατο 22 Δεκεμβρίου 1912-1η σελίδα-Ανταπόκριση

Η καθαρή στάση των Εβραίων της Θεσσαλονίκης καθώς και οι από τότε διαπιστώσεις ότι υπήρχαν στην πόλη «[...] όλα τα στοιχεία δι' ένδοξον εμπορικήν δράσιν κι ότι η hinterland του λιμένος της Θεσσαλονίκης θα γίνει διεθνής» καταγράφονται στο παρακάτω κείμενο:

Ελευθέρα Ζώνη

Θεσσαλονίκη, 15 Δεκεμβρίου (ταχυδρομικώς). – Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης, οίτινες εδέχθησαν περίπου εχθρικώς την Ελληνικήν κατοχήν, ήρχισαν, αναθαρούντες, να δοκιμάζωσι και μεταμέλειάν τινα, διότι διά της αρχικής αυτών στάσεως ηδίκησαν και παρεγνώρισαν την στοργήν του Ελληνικού πολιτισμού, υπό την οποίαν διά της τύχης των όπλων ετέθησαν. Η παμμεγίστη πλειονότης εξ αυτών αναγνωρίζει μετ' αξιοπείας ειλικρινείας τα αγαθά της Ελληνικής διοικήσεως και μετά πεποιθήσεως ελπίζει εις διαβίωσιν υποσχομένην πάντα τα δώρα του αληθούς πολιτισμού και των γνησίων αρχών της ελευθερίας και της δικαιοσύνης.

Άλλως η σύγκρισις προς την καταλυθείσαν διοίκησιν και προς



Η «Casa Bianca», σύμβολο κοινωνικής θέσεως και εκλεκτικής αρχιτεκτονικής, κτίστηκε το 1912 για την οικογένεια Fernandez (Φωτογραφία Β. Κολώνα).

εκείνην εξ ης δεινοπαθούν και οι Εβραϊκοί και οι λοιποί πληθυσμοί, εις χώρας καταληφθείσας παρ' άλλων, ενθαυρύνει την πεποίθησιν ταύτην.

Φαίνεται ότι δύναται θετικώς να λεχθή ότι ουχί εχθρότης προς την Ελληνικήν φυλήν, ουδαμώς άλλως δυναμένη να δικαιολογηθή, αλλ' η αντίληψις των ενδεχομένων απειλούμενων εμπορικών συμφερόντων αυτών, προεκάλεσε την δυσμενώς επιφυλακτικήν στάσιν των ισραηλιτών απέναντι της κατοχής. Τούτο ετονίσθη κατ' επανάληψιν παρὰ των Εβραίων, διά λόγων και διά των δημοσιογραφικών οργάνων αυτών, και τούτο καθαρώτατα διετύπωσεν ο Αρχιεραββίνος Θεσσαλονίκης προς τον Διευθυντήν της Οικονομικής υπηρεσίας της Μακεδονίας κ. Γ. Κοφινά, διά παραβολής αφελούς, ήτις τιμά την ειλικρίνειαν του θρησκευτικού αρχηγού των Εβραίων. Ο Αρχιεραββίνος είπε προς τον κ. Κοφινά, κατά την προ πενήτημέρου επίσκεψιν του τελευταίου προς αυτόν:

— «Ημείς υπήρξαμεν πιστοί υπήκοοι του Σουλτάνου και οφείλω να ομολογήσω, ότι ευγνωμόνως αναμνησκόμεθα των αγαθών, ων ετύχομεν παρὰ της τουρκικής διοικήσεως. Δι' ημάς η τουρκική διοίκησις υπήρξεν ως πρώτη σύζυγος και δεν είνε δυνατόν εμῇ να αισθανώμεθα πόνον τινά διά την απώλειαν αυτής. Η ελληνική διοικήσις είνε τώρα δι' ημάς δευτέρα σύζυγος. Ποίος βεβαίον, ότι δεν θα αγαπήσωμεν αυτήν περισσότερον της πρώτης; Ημείς έχομεν συμφερον να το ελπίζωμεν ειλικρινώς, διότι δεν λημονοείτε βεβαίως, ότι το εμπορικόν παιδίον είνε η πρωτιότης βάσις της ευημερίας των ισραηλιτών».

Ο κ. Κοφινάς εβεβαίωσεν, ότι υπό την ελληνικήν διοίκησιν δεν ήτο δυνατόν εμῇ να προαχθώσι και να ενισχυ-

θώσι τα εμπορικά συμφέροντα της Θεσσαλονίκης και συνελπίως και τα των Εβραίων, οίτινες μετ' ευαρεσκείας ανεγνώρισεν, ότι διατηρούν την εμπορικὴν κυριαρχίαν εν τη χώρα ταύτη. Αλλ' ο Αρχιεραββίνος, ευχαριστήσας διά τους φιλόφρονας λόγους, δεν ηθέλησε να παρακολουθήσῃ την συζήτησιν περὶ της εμπορικής τύχης της Θεσσαλονίκης. Ωμιολόγησε την αναμνηστικότητά του ἐπὶ του θέματος, δεν απέκρυψεν ότι οι πιστοί αυτού εκφράζουν φόβους διά το εμπορικόν μέλλον της Θεσσαλονίκης και ἐδέχθη μετ' ευχαριστήσεως την παράκλησιν του κ. Κοφινά, ὅπως συναντηθῇ οὗτος μετὰ του συμβουλίου της ισραηλιτικής κοινότητος και συζητήσῃ μετ' αὐτοῦ και περὶ άλλων μεν, ἰδιά δε περὶ των εμπορικών ζητημάτων εν τη βεβαιότητι, ότι ήθελε πείσει αυτούς περὶ των ευρυτάτων εμπορικών οριζόντων, ους διανοίγει διά την Θεσσαλονικὴν η νέα πολιτική αυτής κατάστασις.

Αλλά τα συμφέροντα;

Η συνάντησις ωρίσθη εν τη Αρχιεραββινεία και πράγματι προ διημέρου επεσκέφθη εκεί ο κ. Κοφινάς, το ἐπὶ τούτω συνελθόν συμβούλιο της Κοινότητος. Εγένετο κατά την συνάντησιν ταύτην, παραταθείσαν υπέρ την ώραν, μάλλον διάλεξις ή συνομιλία. Ο κ. Κοφινάς εν αρχή ηθέλησε να εξάσῃ τας αρετάς της ελληνικής διοικήσεως, της προκυπτούσης εκ των εμφύτων αρετών της ελληνικής φυλής, δημιουργού πολιτισμοῦ ανωτέρου και προμάχου των ευγενεστέρων αρχών της ελευθερίας και της δικαιοσύνης. Αλλά δεν εκωπίασε πολὺ εις τούτο, διότι μιά φωνή οι παριστάμενοι εβεβαίωσαν την πίστην αυτών, ότι ὁ ελληνικός πολιτισμός είνε ανώτερος υπό πάσαν ἐποψιν της αναπτύξεως των οικούντων την Βαλκανικὴν λαών. Αλλά μιά φωνή επίσης οι Σύμβουλοι της Κοινότητος διετύπωσαν την ανησυχίαν αυτών.

— Αναγνωρίζομεν πλήρως την υπεροχήν της ελληνικής διοικήσεως και του ελληνικού πολιτισμοῦ. Αλλά κρηπίς της ευημερίας ημών είνε τα εμπορικά συμφέροντα. Τί θα γίνωσι τα συμφέροντα ταῦτα όταν η Θεσσαλονίκη αποσπασθῇ της ευρυτάτης περιοχής καταναλώσεως, ήν είχε μέχρι τούδε; Διότι το εμπόριον της Θεσσαλονίκης, ως γνωρίζετε, ετροφοδοτεῖ ολόκληρον την Μακεδονίαν και ἐξικνεῖτο μέχρι της Αλβανίας και της Θράκης ακόμη.

Ο κ. Κοφινάς τοις ἀπήντησεν, ότι το εμπορικόν μέλλον της Θεσσαλονίκης θα ευρυνθῇ και θα τονωθῇ τεραστίως διά του νέου πολιτικού καθεστώτος και ανέπτυξεν αυτοῖς διά λεπτομερούς και επιστημονικής αναλύσεως περὶ των νέων ὁρων, οίτινες θα δημιουργήσωσι την μεγάλην εμπορικὴν και οικονομικὴν ακμήν της Θεσσαλονίκης ασυγκρίτως ισχυροτέραν της σημερινῆς και ἐνάμιλλον προς την των πρώτων λυμένων της Μεσογείου. Η ἀνάλυσις αὐτῇ γενομένη μετὰ μεθοδικῆς ἀπὸ επιστημονικής και εμπορικής ἀπόψεως, ἐξετάσεως ὁλων των συναφών ζητημάτων και των προκυπτουσών εκ της νέας μεταβολῆς πιθανοτήτων, φαίνεται ότι ἔσχε μαγικόν ἀποτέλεσμα ἐπὶ του πνεύματος του ισραηλιτικού εμπορικού στοιχείου της Θεσσαλονίκης. Ὄντως μετὰ την εν τη Αρχιεραββινεία



Άποψη της παλαιάς Θεσσαλονίκης στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Καρτ ποστάλ 1915 (Συλλογή Κ. Κούτσικα).

συνάντησιν και τας άλλας μετά επιφανών Εβραίων συνομιλίας εν ταις Λέσχαις αυτών, η πριν απαισιοδοξία κατέπεσε και οι Ισραηλίται έμποροι αναθαρρούντες, προσανατολίζονται σταθερώς προς την πεποίθησιν ότι η εμπορική τύχη της Θεσσαλονίκης κρατύνεται διά των νέων συνθηκών.

Διότι ο κ. Κοφινάς, εις την εκπλήρωσιν της αληθώς δυσχερεστάτης και λεπτοτάτης αποστολής του, δεν προβαίνει εις την οργανωτικήν εργασίαν των νέων οικονομικών υπηρεσιών της Μακεδονίας, εν πνεύματι τυπικώς υπηρεσιακώ, αλλά πρωτίστως επιζητεί ίνα αναγνωρίση το έδαφος, εφ' ου θα εφαρμοσθή και θα κινηθή ο νέος οικονομικός οργανισμός. Άριστα δε επιτυγχάνει τούτε διά συνομιλιών ας επιδιώκει μετά των επιφανεστέρων αντιπροσώπων του εμπορικού κόσμου και δη Ισραηλιτών, και δι' επισκέψεως εις τα μεγάλα εν Θεσσαλονίκη εμπορικά και βιομηχανικά καταστήματα.

Και πέραν της Αυστρίας

Ποίον, λοιπόν, θα είναι το εμπορικόν μέλλον της Θεσσαλονίκης κατά τας ιδέας ταύτας;

Εις μίαν συνομιλίαν ήν έσχον μετ' αυτού, ο κ. Κοφινάς ευγενώς μου ανέπτυξε την μεγάλην αυτού αισιοδοξίαν διά το μέγα τούτο νέον ελληνικόν κέντρον.

— Είναι αληθές, μου είπεν, ότι οι εδώ έμποροι ως πρακτικοί και προνοητικοί άνθρωποι, μελετώσι βαθύτατα την νέαν κατάστασιν των πραγμάτων και ανησυχούσι μήπως υπό την ελληνικήν διοίκησιν, περιοριζομένης της hinterland της Θεσσαλονίκης, δηλαδή της περιοχής της εμπορικής αυτής καταναλώσεως υποστή ανάλογον μείωσιν η εμπορική αυτής δύναμις. Αλλ' είναι όλως αδικαιολόγητος η ανησυχία αυτή.

«Κατ' ακολουθίαν του πολέμου η Θεσσαλονίκη ενδέχεται βεβαίως να κατασταθή κέντρον ελληνικής Μακεδονίας, ε-

χούσης μάλλον περιορισμένα όρια της όλης μακεδονικής χώρας. Αλλά το γεγονός τούτο δεν θα συντελέση εις την μείωσιν της εμπορικής σημασίας της Θεσσαλονίκης. Το νέον καθεστώς θα επιβάλη μεταβολήν της φυσιογνωμίας του εμπορίου της πόλεως ταύτης και ταυτοχρόνως, αντί να το περιορίση θα το αναπτύξη, θα το ευρύνη. Θα τω προσδώση την μορφήν του μεγάλου παγκοσμίου εμπορίου. Σήμερον το εμπόριον της Θεσσαλονίκης είναι κυρίως εμπόριον εισαγωγικών. Άύριον θα μεταμορφωθεί, κατά το μέγιστον αυτού μέρος, εις εμπόριον διακομιστικών και αποταμιευτι-

κών. Το εμπόριον της Θεσσαλονίκης δεν έχει να φοβηθή τα τελωνιακά δούφρακτα. Η πόλις αυτή θα επωφληθή των πλεονεκτημάτων ευρυτάτων αποταμιευτικών καταστημάτων, δι' ων θα εφοδιασθή ο μεγαλοπρεπής λιμήν της και ταυτοχρόνως των αναγκαίων λιμενικών έργων, δι' ων ούτος θα προικισθή. Η Θεσσαλονίκη θα ιδή την δημιουργίαν ευρείας ελευθερας ζώνης (punto franco) και γενικών αποθηκών.

«Διά της εξαγοράς των ανατολικών σιδηροδρόμων υπό του Κράτους, θα κατωρθωθή σημαντική ελάττωσις των κομίστρων των εμπορευμάτων, ενώ η κατασκευή νέων σιδηροδρομικών οδών θα δώση νέαν ώθησιν εις το εμπόριον.

«Η hinterland του λιμένος της Θεσσαλονίκης θα γίνη διεθνής. Δεν θα έχη πλέον όρια: η ακτίς αυτής θα φθάση και πέραν των αυστριακών ορίων. Λάβωμεν υπ' όψει την μεγάλην επικουρίαν της ελληνικής εμπορικής ναυτιλίας εις την ανάπτυξιν του τεραστίου διεθνούς εμπορίου, του οποίου η πόλις αυτή είναι το κέντρον. Η Θεσσαλονίκη φαίνεται προωρισμένη εις εμπορικόν μέλλον, του οποίου το μεγαλείον είναι υπεράνω πάσης συγκρίσεως προς την σημερινήν της κατάστασιν. Μη λησμονώμεν δε πόσον θα συντελέσωσιν εις ραγδαίαν πρόοδον η ευφυΐα και η δραστηριότης η ακούραστος των πληθυσμών των ικανών εμπόρων της.

«Υπάρχουσιν εδώ όλα τα στοιχεία δι' ένδοξον εμπορικήν δράσιν. Λιμήν φυσικός θαυμάσιος, θαλάσσια και χερσαία οδοί, γεωγραφική θέσις εκτάκτως επιτηδεία προς ανάπτυξιν διεθνούς εμπορίου, προσωπικόν εμπορικόν αφωσιωμένον εις το έργον του, πεποικισμένον υπό της φύσεως και της μορφώσεως δι' όλων των στοιχείων, άτινα εξασφαλίζουν την νίκην εις τους εμπορικούς αγώνας και προσέτι αφθονία κεφαλαίων. Καλή διοικήσις, ήτις θα φέρη τα αγαθά της ελευθερίας εις τον πληθυσμόν και ταυτοχρόνως θα ενθαρρύνη τα κεφάλαια εις αδράς επιχειρήσεις, γεωργικάς, βιομηχανικάς και εμπορικάς, θα ασκήση αναμφιβόλως ευεργετικήν

επιδράσιν επί της χώρας και θα δημιουργήση ευημερίαν υπερτέραν πάσης προβλέψεως.

«Θα σας προσθέσω ότι βεβαίως η τελωνιατών Βαλκανικών Κρατών ένωσις είναι το ιδεώδες του μέλλοντος της Θεσσαλονίκης. Είτε όμως συντελεσθή είτε μη το εμπορικόν μέλλον της Θεσσαλονίκης έσται ακαταγώνιστον. Και περί τούτου φαίνονται πειθόμενοι οι ενταύθα έμποροι, παρά τας μέχρι της χθές αμφιβολίας των. Η πολιτική άλλως τε της Κυβερνήσεως, ως ανέπτυξα αυτοίς, βασιζομένη πρωτί-

τως επί πραγματικής ελευθερίας του λαού της χώρας, άνευ διακρίσεως θρησκευάτος, θα εξυπηρετήση διά παντός τρόπον το μέλλον τούτο. Τριπλή πολιτική, γεωργική εμπορική και βιομηχανική μας επιβάλλεται. Θα εφαρμοσθή βεβαίως υπό κυβερνήσεως πατρικής επί εδάφους τόσον γονίμου και τόσον καλώς καλλιεργουμένου υπό εργατών ακουράστων, αξίων παντός θαυμασμού και σεβασμού, οίοι είναι οι έμποροι της Θεσσαλονίκης, και θα αποφέρει καρπούς αγλαωτάτους.

Η Επιστολή του Αρχιεραβίνου

** Εφημερίδα «Ακρόπολις» (Ιδιοκτήτης Βλάσιος Γαβριηλίδης)- Κυριακή 7 Απριλίου 1913- Κύριο άρθρο στην 1η σελίδα, όπου εξάίρεται η ευθαροής στάση του μεγάλου Ραββίνου Θεσσαλονίκης και επαναλαμβάνεται από την πλευρά της εφημερίδας ότι «οι Ισραηλίται είναι Έλληνες ως πολίται. Ούτε ο αστικός μας νόμος, ούτε ο ποινικός, ούτε το πολίτευμα τους διακρίνει διά να τους θέση υπό κατωτέραν μοίραν [...]».*

Α ναμνησθήτε την επιφυλακτικήν στάσιν που ετήρησεν ο Ισραηλιτικός πληθυσμός της Θεσσαλονίκης κατά τας πρώτας ημέρας της καταλήψεως της πόλεως. Και παραβάλατέ την με την επιστολήν που εδημοσιεύσαμεν χθές, της Α.Σ. του Μεγάλου Ραββίνου Θεσσαλονίκης, προς τον εν Σόφια συνάδελφον αυτού. Το διαρρέυσαν διάστημα απέδειξε πλέον και εις τους μάλλον καχυπόπτους των νέων υπηκόων μας, ότι η Ελληνική διοίκησις δεν έχει καμμίαν διοίκησιν να ζηλοτυπήση υπό έποψιν ανεξιθρησκείας και ανεξιφυλίας. Η επιστολή του Ραββίνου Θεσσαλονίκης αποτελεί τίτλον τιμής διά τον Ελληνικόν πολιτισμόν και υπεργρανευόμεθα ότι τοιοῦτους τίτλους δυσκόλως έχουν να παρουσιάσουν άλλα κράτη απέναντι του Ιουδαϊσμού. Ημείς ουδέποτε εγνωρίσαμεν τί σημαίνει αντισημιτικόν κίνημα. Οι Ιουδαίοι των Αθηνών, των Τριχάλων, της Χαλκίδος, της Κοήτης ζουν μεταξύ μας ως Έλληνες. Και λέγονται Έλληνες. Και είναι Έλληνες, ως πολίται. Ούτε ο αστικός μας νόμος ούτε ο ποινικός ούτε το πολίτευμα τους διακρίνει διά να τους θέση υπό κατωτέραν μοίραν, όπως αλλαχού. Πλήρης ισότης αστικών και πολιτικών δικαιωμάτων, παν αξίωμα –εις τον στρατόν, εις την διοίκησιν, εις την διπλωματίαν, εις την πολιτικήν– επιφυλάσσεται ως βραβείον της προσωπικής ικανότητος, της ατομικής αξίας, ανεξαφτήτως θρη-

σκείας και καταγωγής φυλετικής. Ο σωβινισμός υπό την στενήν του, την απεχθή, την οπισθοδρομικήν αντίληψιν ουδέποτε εμόλυνε τα Ελληνικά ήθη. Ελευθερία, ισότης! Είναι τα μόνα σύμβολά μας. Μέσα εις την κονίστραν αυτήν, ας επικρατήση ο καλλίτερος. Τί πιστεύει ο Α ή ο Β; Ποίαν γλώσσαν ομιλεί; Τί μας ενδιαφέρει; Διατί να μας πειράξη τα νεύρα; Με την άκρα τον αυτήν κοσμοπολιτικότητα, την όντως αξίαν θαυμασμού και δικαιοδικήν του αυτοναρχισσισμού μας, δεν σκέπτονται μεταξύ μας μόνο οι σοφοί, οι ολίγοι, οι ανωτέρας ούτως ειπείν μορφώσεως, αλλά συλλήβδην ο Ελληνικός λαός. Διότι ο Ελληνικός λαός είναι φύσει ευγενής.

Και ως συναίσθημα και ως διάνοια. Εννοεί ότι είναι και διά τους άλλους απαραίτητος η ελευθερία που ζητεί διά τον εαυτόν του. Οι Ρουμάνοι, κατά πρόσφατον υπόμνησιν του διατρεπούς Ιταλού πολιτευτού, Ιουδαίοι δε, του Λουτσάτη, δεν έδωκαν ακόμη αστικήν και πολιτικήν ισότητα προς τους Ισραηλίτας, καίτοι υπόχρεοι διά συνθηκών. Ημείς δεν έχομεν ανάγκην συνθηκών διά να πραγματοποιήσωμεν ότι επιβάλλει η συνειδήσίς μας, τα ήθη μας, αι ιστορικά μας παραδόσεις. Διά τούτο οι Ιουδαίοι θα μένουν Ιουδαίοι υπό την κυριαρχίαν μας, Βούλγαροι οι Βούλγαροι, Σέρβοι οι Σέρβοι, Κουτσόβλαχοι οι Κουτσόβλαχοι, Τούρκοι οι Τούρκοι. Πόσον και οι τελευταίοι τιμούν την Ελληνικήν διοίκησιν, διαπιστώνει προ-



Εβραϊός ψηφοφόρος στις ελληνικές εκλογές του 1915.
(Φωτογραφία συλλογής Κ. Κούτσικα)

χθεσινή έκκλησις προς την Ελληνικήν κυβερνήσιν των Μουσουλμάνων Πρεμετής και των περίξ, διαμαρτυρομένων διά την διάδοσιν, ότι θα υπαχθούν υπό την δικαιοδοσίαν της νεοτεινκτου Αλβανίας. Το οποίον σημαίνει ότι η απελευθερωτική του διεξαχθέντος πολέμου δεν αφορά μόνον τους ομογενείς, δεν το αισθάνονται τοιοῦτον μόνον οι ομογενείς, αλλά και οι αλλόφυλοι και οι αλλόθρησκοι. Τοιοῦτοι είμεθα οι Έλληνες. Το κανχώμεθα με το δίκιο μας.

Οι Ισραηλίται της Θεσσαλονίκης

** Εφημερίδα "Αθήναι" (Ιδιοκτήτης και Διευθυντής Γεώργιος Κ. Παπ) - Τετάρτη 31 Οκτωβρίου 1912- 1η σελίδα- Χρονογράφημα του Γρ. Ξενοπούλου:*

Ο γνωστός λογοτέχνης εξαίρει στο χρονογράφημά του ως επαινετή «πολιτικήν περινοίαν» και ως «πράξιν φιλοπατρίας» το τηλεγράφημα που απέστειλε ο τότε πρόεδρος της Ισραηλιτικής Κοινότητος Αθηνών, Α. Κωνσταντίνης, προς τους ομοθρόσκους του της Θεσσαλονίκης σχετικά με την απελευθέρωση της πόλεως από τους Τούρκους. Ο Γρ. Ξενοπούλος αναπτύσσει ότι «η Ελλάς έχει Σύνταγμα, Ισοπολιτείαν, Ανεξιθρησκείαν και Ελευθερίαν».

Το τηλεγράφημα, το οποίον απηύθυνεν ο κ. Α. Κωνσταντίνης, Πρόεδρος της εν Αθήναις Ισραηλιτικής Κοινότητος, προς τους Ισραηλίτας της Θεσσαλονίκης, επηνέθη δικαίως εις τας εφημερίδας ως πράξις πολιτικής περινοίας. Ας μας επιτραπή να προσθέσωμεν, ότι αποτελεί και πράξιν φιλοπατρίας. Διότι ο κ. Κωνσταντίνης - τον γνωρίζομεν καλά - είναι προπαντός πολίτης Έλλην. Αγαπά την πατρίδα του, αγαπά φυσικά και την φυλήν του. Και υπό την διτλήν αυτήν αγάπην, το μόνον, το οποίον, είχε να κάμει εις την περίστασιν ήτο να πληροφορήση επισήμως και να βεβαιώση τους ομοφύλους της ανακτηθείσας πόλεως, ότι υπό τους Έλληνας θα είναι τόσον ευτυχείς, όσον βεβαίως δεν ήσαν υπό τους Τούρκους.

Αλλά το «υπό τους Έλληνας» που λέγομεν δεν είναι καθαντό η κυριολεξία, όπως είναι το «υπό τους Τούρκους». Διότι οι Ισραηλίται της ελληνικής πλέον Θεσσαλονίκης, δεν είναι τώρα υπό κανένα. Ηλευθερώθησαν και αυτοί, ελυτρώθησαν από κάθε ζυγόν και χαράτσι, κ' ετέθησαν μόνον υπό τον ζυγόν, την αιγίδα μάλλον του Νόμου, ενός Νόμου κοινού και διά τους Έλληνας και διά τους Τούρκους και διά τους Ισραηλίτας και διά τους Βουλγάρους και διά πάσαν φυλήν εξ όσων αποτελούν το μωσαϊκόν του πληθυσμού της μακεδονικής πρωτευούσης. Αυτό έπρεπεν εξ αρχής να μάθουν και να πιστεύσουν οι νέοι μας συμπολίται. Ότι δεν θα δουλεύουν πλέον κανένα. Ότι θα είναι ελεύτεροι πολίται, όπως όλοι οι υπήκοοι του Βασιλέως της Ελλάδος. Ότι θα είναι ίσοι απέναντι του Νόμου με τους Έλληνας, τους οποίους κακώς θα ενόμισαν «κυρίαρχους». Ότι θα έχουν τα ίδια ακριβώς δικαιώματα και τας ίδιās υποχρεώσεις. Ότι δεν θα είναι ηγαγκασμένοι ούτε τα κολακεύουν, ούτε να κύπτουν ούτε να φοβούνται, ούτε να συνεισφέρουν τίποτε περισσότερον αφ' όσα θα συνεισφέρη και ο συμπολίτης των Έλλην. Με άλλους λόγους, ότι δεν υπάρχουν πλέον εις την καλήν των πόλιν ούτε Χριστιανοί, ούτε Μωαμεθανοί, ούτε Εβραίοι, αλλά μόνον Έλληνες πολίται, ελεύθεροι, ανεξάρτητοι, ευτυχείς.

Η αλήθεια είναι, ότι όλα αυτά, τα οποία εις ημάς φαίνονται απλούστατα - και τόσον πολύ, ώστε φανταζόμεθα, ότι οι αναγνώσται μας θα δυσφορούν διά τας κοινοτυπίας που αραδιάζομεν, - είναι πολύ δύσκολον να τα εννοήσουν αμέσως οι Ισραηλίται της Θεσσαλονίκης. Έλθετε ολίγον εις την θέσιν των δυστυχών αυτών ανθρώπων, οι οποίοι εξησαν τόσους αιώνας υπό την πτέρην του απαισιωτέρου τυράννου. Πώς ημπορούν να φαντασθούν, να πεισθούν, να πιστεύσουν, ότι η θέσις των θα μεταβληθή εις μίαν ημέραν, ως εκ θαύματος και ότι, αφού περάσουν και λησμονηθούν αι πρώται φιλοφρονήσεις, αφού σβεσθή η ηχώ των ωραίων λόγων, οι οποίοι θα τοις απηυθύνθησαν από τους «κατακτητάς», οι αντιπρόσωποι της Ελληνικής Κυβερνήσεως δεν θ' αρχίσουν να λέγωνται και αυτοί τύραννοι των αλλοθρόσκων όπως ήσαν ο μουτασερίφης, ο βαλής, ο μουφτής, ο κατής, ο ζαπτιές και δεν ηξεύρομεν ποίος άλλος.

Μήπως κι εκείνοι οι Έλληνες, δεν επήραν όπως και αυτοί την πόλιν με το σπαθί των; Διατί λοιπόν θα διαφέρουν; Οι συνηθισμένοι τόσον καιρόν εις την δουλείαν, βεβαίως δεν ημπορούν να χωνεύσουν εύκολα την ιδέαν μιας ελευθερίας, τόσον μεγάλης, τελείας, απολύτου, όπως είναι η Ελληνική. Τοις λέγουν: Η Ελλάς, η οποία θα σας διοική τώρα, έχει το πλέον φιλελεύθερον Σύνταγμα του κόσμου. Αλλά τι είναι το «Σύνταγμα» δι' αυτούς παρά μία λέξις; Μήπως δεν την ήκουσαν και από τους Τούρκους; Μήπως δεν τους έδωσαν «Σύνταγμα» και οι Τούρκοι; Και όμως ευρέθησαν πολύ χειρότερα με αυτό αφ' όσον ήσαν πριν...

Οι Ισραηλίται της Θεσσαλονίκης - η πολυπληθεστέρα και σημαντικωτέρα Εβραϊκή Κοινότης της Ανατολής, - δεν ήτο αρκετόν να μάθουν εκείνο που ίσως ηξεύραν, ότι η Ελλάς έχει Σύνταγμα, Ισοπολιτείαν, Ανεξιθρησκείαν και Ελευθερίαν. Έπρεπε κυρίως να βεβαιωθούν, ότι αυτά όλα δεν μένουν εις το χαρτί αλλ' εφαρμόζονται. Διά τούτο έσπευσε να τους βεβαιώση με το ωραίον του τηλεγράφημα ο Πρόεδρος της εν Αθήνας Κοινότητος. Ω, θα τον πιστεύσουν αυτόν! Ο κ. Κωνσταντίνης είναι εις θέσιν να γνωρίζη καλά υπό ποίους ευτυχείς όρους ζουν οι εν Ελλάδι Ισραηλίται και, όσον και αν αγαπά την πατρίδα του, ποτέ βέβαια, αν ήτο διαφορετικά, δεν θα ήθελε να γελάση τους ομοφύλους του. Θα εμφορμούσε να σιωπήση... Αλλ' ο Κωνσταντίνης, ως είπομεν, γνωρίζει καλά, ότι η Πολιτεία μας, και η Κοινωνία μας επίσης, δεν κάμνει διακρίσεις, ότι ποτέ ο Νόμος μας δεν ελειτούργησε διαφορετικά δι' αυτόν, που εγεννήθη Ισραηλίτης, από έναν άλλον που εγεννήθη Χριστιανός, και ότι, ακόμη και εις την μακαρίαν εποχήν που έγινοντο ρουσφέτια, έπαιρναν τόσα οι Εβραίοι εκλογείς όσα και οι Χριστιανοί... Ούτε εις τον Νόμον διάκρισις, αλλά

ούτε και εις την Παρανομίαν. Ας εἶνε βέβαιοι λοιπόν οι Ισραηλίται της Θεσσαλονίκης ὅτι καὶ αφοῦ ὀρεσθῇ ἡ ἡχώ των ὠραίων λόγων που ἤκουσαν, ἡ ἐλληνικὴ διοίκησις δεν θα τοῖς υπενθυμίσῃ οὔτε μίαν στιγμὴν, τὴν ἀπαισίαν τυραννίαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐδούλευαν ὡς τώ-

ρα. Καὶ ὡς ἐλεύθεροι Ἕλληνες πολῖται, θα προοδεύουν, θ' ἀναπτυχθῶν, θα ευημερήσουν, θα ευτυχίσουν, ὅσον ποτὲ πρὶν, ὑπὸ τὸν ἐφιάλτην τοῦ Τούρκου, περιδεῖς καὶ τρέμοντες, δεν θα ἐτόλμησαν οὔτε καν νὰ ο- νειρευθῶν.

Οι Ισραηλίται και οι πόλεμοι - Νικηταί και ηττημένοι

- Αἱ πεποιθήσεις των Θεσσαλονικέων - Ἡ ταπεινώσις των δοριαλώτων - Αἱ πολιτικαὶ ἐλευθερίαι

** Εφημερίδα «Ἀθῆναι» - Σάββατο 3 Νοεμβρίου 1912 - 1η σελίδα - Ἀρθρο του Ἰησοῦ Σαμουηλίδου. Στὸ ἀρθρο αὐτὸ ὁ Ἰσραηλὶτὴς δικηγόρος ἐπεξηγεῖ τὴν τότε ἐν γένει στάση των Ἰσραηλιτῶν πρὸς πολέμους, τὸ καθεστὼς ὑπὸ τὸ ὁποῖο διαβιούσαν ὑπὸ τοὺς Τούρκους καὶ τὶς νέες προοπτικὲς που διανοίγονται κατὰ τὴν εἰρηνικὴν περιό- δο μέσα πια στοὺς κόλπους τῆς ἐλεύθερης Ἑλλάδος.*

Εφόσον ὑπάρχουν ἀνά τὴν υψήλιον Ἰσραηλίται διασκορπισμένοι καὶ γίνονται μεταξὺ των ἔθνο- τητων πόλεμοι θα γεννῶνται πάντοτε ζητήματα σχετικὰ πρὸς τὴν στάσιν των κατοικοῦντων εἰς τὰ ἐμ- πόλεμα μέρη Ἰσραηλινῶν. Κατὰ τὸν παρόντα πόλεμον γεννᾷ ἐνδιαφέρον ἡ στάσις των Ἰσραηλιτικῶν κοινοτή- των των ἀπελευθερουμένων μερῶν καὶ θα ἦτο ἴσως διαφωτιστικὴ πολλῶν ζητημάτων μίᾳ ἐξηγήσις, ὅσον ἀ- φορᾷ τὴν στάση των Ἰσραηλιτῶν τῆς Θεσσαλονίκης ἐκ μερῶν Ἑλλήνων Ἰσραηλίτου, δυναμένου ὡς ἐκ των σχέσεων του γνωρίζῃ τὰς διαθέσεις των ἐλευθερουμέ- νων Ἰσραηλιτῶν τῆς Θεσσαλονίκης.

Ἴσως νὰ μὴ γεννήσῃ τὴν ἀπορίαν τὸ γεγονός ὅτι πι- θανὸν ὁμιλοῦντες εὐλικρινῶς δεν θα ἀποκρῖνωμεν ὅτι οὔτε ἡ μείζων μερίς των Ἰσραηλιτῶν τῆς Θεσσαλονίκης νὰ μὴ προβλέπῃ ευχαρίστως εἰς τὴν ἐπελθούσαν μετα-βολήν, ἀλλ' ἀν τούτο εἶνε ἀληθὲς προφανῶς δεόν νὰ ἀ- ποδοθῇ εἰς παρεξήγησιν, οφειλομένην καὶ ταύτην ἀ- ναμφοβητήτως εἰς τὴν Τουρκικὴν κακοδιοίκησιν, ἥτις, ἐπὶ αἰῶνας ἤδη κρατεῖ τοὺς πληθυσμοὺς τῆς ὠραιότε- ρας γωνίας τῆς γῆς μακράν του πολιτισμοῦ, μακράν τῆς πολιτικῆς διαπαιδαγωγήσεως, ἥτις ἀν ἐπῆρχετο δεν ἠδύνατο παρὰ νὰ καταστρέψῃ τελείως καὶ νὰ εξαφανί- σῃ τὴν στρατοκρατορίαν μίας μειοψηφίας τυραννού- σης.

Ἐθνικὰ ἰδεώδη

Δεν χρειάζονται διαβεβαιώσεις ὅτι ἀν ὑπάρχουν ἑ- ἰθνικὰ ἰδεώδη παρὰ τοῖς Ἰσραηλίταις, ταῦτα στρέ- φονται, οὔτε ἐστράφησαν ποτὲ πρὸς ἄλλους τόπους, εἰ- μὴ ἐκεῖ ὅπου οὐδενὸς Ευρωπαϊκοῦ λαοῦ στρέφονται. (Λέγομεν λαοῦ, διότι θέλομεν νὰ τόνίσωμεν τὴν διάκρι- σιν μεταξὺ των κατακτητικῶν βλέψεων των κυβερνήσε- ων τῆς Ευρώπης, αἱ ὁποῖαι ἐνεργοῦν κατακτήσεις ἐπὶ

ἀλλοτρίων χωρῶν με σκέψεις ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσε- ων).

Τὸ επικρατοῦν ὁμῶς εἰς τοὺς μάλλον προηγμένους Ἑβραίους τῆς Δύσεως ἰδανικὸν εἶνε, νὰ συγκρατήσουν υπερηφάνως διὰ μέσου των αἰῶνων τὸ περίλαμπρον αὐτὸ φαινόμενον τῆς διατηρήσεως ἐνὸς ἀρχαιοτάτου λαοῦ με ὅλα τὰ ἔθνικα του χαρακτηριστικά, με ὅλα του τα φυλετικὰ χαρίσματα διὰ νὰ προσφέρῃ τὰς δυνάμεις του καὶ αὐτὸς εἰς τὴν γενικὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν τῆς ἀνθρωπότητος ἀπαξιάσεως, βεβαιουμένου μάλι- στα ὅτι ἐκ των ἀριθμῶν τῆς συγκρίσεως συνάγεται ὅτι καταβάλλει ἐκ των νοητικῶν του δυνάμεων ἀκόμη καὶ νυν τὴν μεγαλειτέραν μερίδα. Δεν εἶνε τοῦ παρόντος ἡ ἐρευνα, πῶς καὶ ὑπὸ ποίας συνθήκας ἐνυῆθῃ ὁ σχετι- κῶς με τὰς ἄλλας χώρας ἰκανὸς ἀριθμὸς Ἰσραηλιτῶν εἰς τὰς ὑπὸ τὴν Τουρκίαν χώρας. Ἐκεῖνο ὁμῶς ὅπερ ἀ- ναντιρροήτως βεβαιοῦται εἶνε ὅτι μέχρι τῆς προ ὀλίγων δεκαετηρίδων πολιτικῆς χειραφέτησης των Ἰσραηλιτῶν ἐν Ευρώπῃ οἱ ὑπὸ τὴν Τουρκίαν Ἰσραηλίται ἦσαν οἱ ευ- δαιμονέστεροι των τῆς υψήλιου. Βιούντες ταπεινωτι- κῶς καὶ μὴ ἀξιούντες οὐδὲ ἐθνικὴν ὑπόστασιν ἰδίαν, οὐδὲ ἐλευθερίας ἄλλας πλην τῆς ἐνασκήσεως τῆς λα- τρείας των, ἀφ' ἐτέρου δε κολακεύοντες τὸν κατακτη- τὴν ἐπωφελοῦντο τῆς ραθυμίας του συσσωρεύοντες τὸν χρυσὸν τὸν ὁποῖον ἄλλως τε ἐκρύπτον ἐπιμελῶς ἀ- πό των ἀρπακτικῶν του διαθέσεων. Ὁ Τούρκος κατα- κτητὴς ἐξ ἄλλου ὁ υποθάλπων τὰς ἐθνικότητας διὰ νὰ ἀρχῇ ἐπ' αὐτῶν, ἐδίδο πᾶσαν προτίμησιν εἰς τὸν Ἰσραη- λίτην ἀντὶ τοῦ Ἑλλήνου, τὸν ὁποῖον υπέβλεπεν ὡς διά- δοχον ὑποσκάπτοντα τὸ κατακτητικόν του οἰκοδόμη- μα.

Ἡ δράσις των πανταχού

Τοιαύτη υπήρξεν ἡ πολιτικὴ διαπαιδαγώγησις του ὑ- πό τοὺς Τούρκους Ἰσραηλίτου ἀνέκαθεν, καὶ τοιαύ- τη υφίσταται ἀκόμη καὶ σήμερον ὅπου ὑπάρχει ὁ Τούρ- κος καὶ συνέπεια τούτου εἶνε τὸ περιεργὸν φαινόμενον ὅτι, ἐνὼ ἐπὶ τεσσαράκοντα μόνον χιλιάδων Ἰσραηλιτῶν μεταξὺ 40 ἑκατομμυρίων Ἰταλῶν βλέπομεν Ἰσραηλίτας διακρινόμενους εἰς τὴν πολιτικὴν, εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον εἰς μέγαν ἀριθμὸν, τουναντίον ἐπὶ οκτακοσίων χιλιάδων Ἰσραηλιτῶν βιούντων εἰς τὴν

Τουρκίαν ελάχιστος αριθμός αυτών μόλις ευδοκμεί εις το εμπόριον, όλοι δε οι άλλοι βιώνουν οικτρώτατον από πάσης απόψεως βίον. Είναι αληθές ότι κατά τα τελευταία έτη παρατηρήθη σχετικώς πρόοδος τις αλματική όσον αφορά την εκπαίδευσιν, τούτο όμως οφείλεται αποκλειστικώς εις την δράσιν του εν Παρισίοις εδρευόντος Παγκοσμίου Ισραηλτικού Συνδέσμου (L' alliance Israélite universelle), όστις ίδρυσεν εις όλας σχεδόν τας Ισραηλτικές κοινότητας της Τουρκίας, Αιγύπτου και Παρισίων τελειότατα σχολεία αρρένων και θηλέων, εν ης διδάσκεται η αρχαία εβραϊκή γλώσσα αλλά και όλα τα εγκύκλια μαθήματα γαλλιστί. Εξαιρετικώς δε εις τα τελειότατα Αρρεναγωγείον και Παρθενγωγείον των Ιωναννίνων διδάσκεται ευρέως και η Ελληνική γλώσσα.

Μεταβολή καθεστώτος

Τοιουτοτρόπως διαπαιδαγωγηθέντες πολιτικώς οι εν Τουρκία Ισραηλίται, μηδέποτε γνωρίζαντες πολιτικήν Ελευθερίαν, αναγνωρίζουν εις μεν τον Τούρκον ένα δυνάστην κατακτητήν, κατώτερον πνευματικώς, ισχύοντα όμως διά της σπάθης αλλά και ευκόλως διά της κολακείας και διά του μπαξισίου δαμαζόμενον, εις δε τον Έλληνα συμπολίτην του, ένα δούλον και αυτόν υπηρετούντα μεν τον δυνάστην, αλλ' υπέρτερον πνευματικώς, απ' ετέρου πρακτικώτατον και εργατικόν, μη επιδεκτικόν κολακείας, αλλά και πεπαιδευμένον εις τα λαμπρά Ελληνικά σχολεία της Τουρκίας· συλλογίζεται συνεπώς ότι μία μεταβολή του καθεστώτος υπέρ των Ελλήνων δεν θα έχη άλλο αποτέλεσμα, ειμή την αλλαγήν του δυνάστου. Ο της χθες συνάδελφος εν δουλεία θα μετατραπή εις δυνάστην σκληρότατον, δεν θα είναι ο ευχερώς διά της κολακείας και του μπαξισίου δαμαζόμενος κατακτητής, αλλ' ο ευφυής και σκληρότατος κατακτητής όστις θα τον στερήση παντός αγαθού.

Αυτή είναι δυστυχώς η τρομερά πλάνη. Εδώ έγκειται η απαισία παρεξήγησις, και επεθύμουν αι λέξεις μου να βροντοφωνηθώσιν απ' άκρου εις άκρον εις τας ελευθερωθείσας χώρας όπου πολυπληθείς κατοικούν οι μη χριστιανοί. Η Ελλάς δεν προελαύνει εκεί ως κατακτητής αλλ' ως ελευθερωτής. Με το νέον καθεστώς οι αδελφοί Ισραηλίται της Θεσσαλονίκης δεν αλλάσσουν δυνάστην, αλλ' απαλλάσσονται του δυνάστου.

Την αλήθειαν ταύτην εβροντοφώνησεν εγκαίρως η Ισραηλτική κοινότης Αθηνών διά του τηλεγραφήματος της προς την Ισραηλτικήν Κοινότητα Θεσσαλονίκης. Αν διά την αλήθειαν ταύτην χρειάζεται και απόδειξις, τοιαύτη υπάρχει και μάλιστα η επισημοτέρα.

Το καθιερούν την ισονομίαν Ελληνικόν σύνταγμα, το οποίον αείποτε εφαρμόσθη ζηλοτύπως είναι η μεγαλύτερα απόδειξις περί της εξαφανίσεως του δυνάστου από τας Ελευθερουμένας χώρας διά πάντας τους κα-

τοίκους, και επειδή είναι ανάγκη να ομιλή τις με ειλικρίνειαν δεν διστάζομεν να ομολογήσωμεν ότι και εις την μακαρία τη λήξει εποχήν της διοικητικής συναλλαγής, οι Έλληνες Ισραηλίται είχαν την ανάλογον μερίδα και εις την παροχήν των ρουσφετίων, ουδέποτε εις ουδέν ως γνήσιοι Έλληνες υστερήσαντες.

Απόκρυψις του θρησκειύματος

Δυστυχώς ούτε την ανεξιθρησκείαν του Ελλ. λαού Διδυνήθησαν ποτέ να διακρίνωσι και να εκτιμήσωσιν οι εν Τουρκία διαβιούντες Ισραηλίται. Μνημονεύω χαρακτηριστικώτατον επεισόδιον: Προ τινών μηνών διέτρεψε πρόσφυξ Ιταλός υπήκοος, ευπορώτατος Ισραηλίτης εκ Θεσσαλονίκης μετά της νεαρής και εν Ευρώπη μορφωθείσης συζύγου του. Επί τη συμπύτσει εβραϊκής εορτής εκλήθησαν να δειπνήσουν εις μίαν από τας πρώτας Ισραηλτικές οικογενείας των Αθηνών.

Εις το δείπνον εκλήθη και Αθηναία δέσποινα γείτων της Ισραηλτικής οικογενείας. Είναι αδύνατον να φαντασθή κανείς την έκπληξιν της εκ Θεσσαλονίκης Ισραηλτίδος όταν αντελήφθη ότι δεν απέκρυπτε η Ισραηλτική οικογένεια των Αθηνών την ιδιαιτέραν της θρησκείαν και διετέλει με όλα ταύτα εις τοιαύτην οικειότητα μετά των γειτόνων ορθοδόξων Ελλήνων, ομολογήσασα ότι αυτή επί δύο όλους μήνας απέκρυπτε το θρήσκειμά της εις το ξενοδοχείον όπου διέμεινεν.

Το αποτέλεσμα βεβαίως υπήρξεν ίνα η Αθηναϊκή Ισραηλτική οικογένεια καταπληγεί διά το μέγεθος της πλάνης, ήτις επικρατεί εις τους εν Τουρκία ομοφύλους.

Μία έκκλησις

Απευθύνομαι προς τους Ισραηλίτας, τους νέους Έλληνες υπηκόους και χαιρετώ με άκραν αγαλλίασιν την κατ' εξοχήν δι' αυτούς ανατέλλουσαν ελευθερίαν. Ουδείς ημπορεί να αμφισβητήσει τα φυλετικά χαρίσματα της εργατικότητας και της ευφυίας των. Μέχρι σήμερα τα απέπνιγεν η βαρεία της δουλείας ατιμόσφαιρα. Εις τον εμπορικώτατον λιμένα της Θεσσαλονίκης, ούτε εμπόριον, ούτε βιομηχανία ηδύνατο να ακμάσῃ και διά την έλλειψιν πραγματικής ελευθερίας, και διά την έλλειψιν ελευθέρως νομοθεσίας, αλλά και διά την αβεβαιότητα της πολιτικής καταστάσεως εν τη Βαλκανική. Ήδη χάρις εις την δράσιν του γενναίου στρατού μας, και με το τίμιον αίμα των ηρώων μας, η ελευθερία ενεκατέστη εις την πρωτεύουσαν της Μακεδονίας. Οι αδελφοί Ισραηλίται καλούνται υπό την προστασίαν της ελευθερίας να επαναλάβουν ζωηρότερον τα ειρηνικά των έργα, και εις τον ειρηνικόν αγώνα της προόδου και της πλουτοπαραγωγής, εις ον αναγνωρίζονται ακαταμάχητοι ουδείς αμφιβάλλει ότι θα ακμάσουν διά το αγαθόν και αυτών των ιδίων και του τόπου.

Εβραϊκός φιλελληνισμός στα χρόνια του '21

Του Δρ. ΣΠΥΡΟΥ Δ. ΛΟΥΚΑΤΟΥ, Ιστορικού

Από την ομώνυμη μελέτη του Δρ. Σπ. Λουκάτου, μεταφέρουμε ένα συνοπτικό απόσπασμα, με τίτλο «Οι προσφορές του Εβραϊκού Φιλελληνισμού στα χρόνια του '21», καθώς και τον επίλογο της όλης ερευνητικής εργασίας.

Οι προσφορές του Εβραϊκού Φιλελληνισμού στον αγώνα της Ελληνικής Ανεξαρτησίας, κατά τα γνωστά σε μας στοιχεία, ήσαν θετικές μεν, αλλά περιορισμένης εκτάσεως, αφού, άλλως τε, της αυτής εκτάσεως ήσαν και οι Εβραίοι στα χρόνια του '21 Φιλέλληνες. Με βάση τα όσα στοιχεία από τη σχετική έρευνά μας έχουμε συγκεντρώσει έως σήμερα προσφορές Εβραίων Φιλελλήνων κατά την Ελληνική Επανάσταση είναι δυνατόν να επισημανθούν οι ακόλουθες:

α. Συμμετοχή στις μάχες της Ελληνικής Επανάστασης. Επί του προκειμένου έχουμε τεκμηριωμένα επισημάνει: τη συμμετοχή του Ιωάννη Λέχου (Πολωνού) εξ Εβραίων, ο οποίος με την έναρξη του αγώνα της Ελληνικής Ανεξαρτησίας πήγε στην Κρήτη με άλλους, τους οποίους εξώπησε με δικά του έξοδα, πήρε εκεί μέρος στις μάχες εναντίον των Τούρκων στην περιοχή Κισσάμου, υπηρέτησε αργότερα στο Νεόκαστρο και πήρε μέρος «ως πυροβολιστής» στο τακτικό του Φαβιέρου¹ και τη συμμετοχή στους «προς την πατρίδα ομολογούμενους αγώνες» του «αναδεχθέντος εξ Εβραίων τον χριστιανισμόν Γεωργίου Ραφαήλ»².

β. Συμπαράσταση σε φυλακισμένους πατριώτες και ιατρική περίθαλψη σε άρρωστους και τραυματίες του αγώνα. Στο σημείο αυτό σημαντικές υπήρξαν οι υπηρεσίες, που πρόσφερε ο Ζακυνθινός γιατρός Χατζής Ιωάννης, ισραηλιτικής καταγωγής. Σύμφωνα με επίσημη μαρτυρία αυτός ωφέλησε «λόγω τε και έργω» τους αρχιερείς και πρόκριτους της Πελοποννήσου, τους οποίους με δόλο είχαν φυλακίσει στην Τριπολιτσά πριν από την έναρξη της Επανάστασης οι εκεί τουρκικές αρχές και τους κρατούσαν ως ομήρους κάτω από δυσμενέστατες συνθήκες: σε συνέχεια και μετά την έναρξη του αγώνα της Ελληνικής Ανεξαρτησίας ο ίδιος γιατρός περιέτρεχε τα στρατόπεδα και βοηθούσε με τις ιατρικές γνώσεις του αρρώστους και τραυματίες επαναστάτες ξοδεύοντας «εξ ιδίων» για αγορά των αναγκαίων ιατρικών³.

γ. Συμμετοχή σε φιλελληνικά κομιτάτα. Χαρακτηριστική επί του προκειμένου περίπτωση, έχουμε επισημά-

νει, την περίπτωση του νέου Ισραηλίτη στη γαλλική πόλη Nîmes, ο οποίος πήρε μέρος στην φιλελληνική εταιρεία, που συγκροτήθηκε εκεί, και ο οποίος χάρις και στην ομολογούμενη υπόληψη, που είχε ανάμεσα στους Ισραηλίτες της Γαλλίας θα επέδειξε σημαντική φιλελληνική δραστηριότητα⁴.

δ. Έκκληση για συνδρομές υπέρ των Ελλήνων. Αυτή απευθύνθηκε προς τις ισραηλιτικές κοινότητες, άπαντας τους Ισραηλίτες, και τους προέδρους τους από τον Έλβινγκ, πρόεδρο ραβίνο στην πόλη Werle του δουκάτου της Βεστφαλίας στις 21 Μάη 1826. Η έκκληση αυτή αποτελεί μια ανοικτή καταγγελία των τουρκικών θρηωδιών και ώμοτήτων και ταυτόχρονα ένα απαράμιλλο κήρυγμα ανθρωπισμού και φιλελληνισμού από τον Εβραίο αυτό θρησκευτικό στο δουκάτο της Βεστφαλίας ηγέτη. Ξεπερνώντας τη θρησκευτική μισαλλοδοξία και το φυλετικό φανατισμό άλλων συμπατριωτών και ομοεθνών του ο Εβραίος αυτός ραβίνος με την έκκλησή του αυτή για συνδρομές υπέρ των αγωνιζομένων για την Λευτεριά τους Ελλήνων εκπλήρωνε στο ακέραιο το χρέος του ως ανθρώπου και ως θρησκευτικού ηγέτη, έστω και αλλόδοξο, προσκαλώντας κάθε Ισραηλίτη σε «ευεργετικές προσφορές υπέρ των δυστυχών Χριστιανών», οι οποίοι υπόκεινται στο μίσος των Τούρκων που καίουν, λεηλατούν και ατιμάζουν «ως λύκοι λυσσώδεις»⁵.

ε. Συμπαράσταση στον ελληνικό αγώνα Εβραίων δημοσιογράφων. Αυτή εκφράστηκε και εκδηλώθηκε στο Παρίσι και εκφραστής της, κατά τις υπάρχουσες μαρτυ-

ρίες, υπήρξε ο Εβραίος δημοσιογράφος Γεώργιος Λαφίτ. Αυτός στην εφημερίδα «France Libre» αρθρογραφούσε υπέρ του ελληνικού αγώνα, με τα άρθρα του διήγειρε τον παρισινό λαό, ο οποίος σε σχετική κινητοποίηση του προς τα ανάκτορα του Κεραμεικού ανάγκασε τον Γάλλο βασιλιά να υποσχεθεί τη βοήθειά του προς τους Έλληνες επαναστάτες⁶.

Εβραίους Φιλέλληνες, που με οιονδήποτε τρόπο εξέφρασαν και εκδήλωσαν αισθήματα συμπαράστασης στον Ελληνικό Λαό κατά τον αγώνα της Ανεξαρτησίας του, η έως σήμερα έρευνά μας επεσήμανε αυτούς, που ακολουθούν με τις δραστηριότητες του καθενός.

1. Cremieux (Κρεμιεύς) Αδόλφος. Νέος Ισραηλίτης, κάτοικος της γαλλικής πόλεως Nimes. Διακρινόταν διά τα φυσικά του προτερήματα και τον πατριωτισμό του, για τα οποία απόκτησε εξαιρετη φήμη και υπόληψη ανάμεσα στους Ισραηλίτες, που διαβιούσαν στη Γαλλία. Μαρτυρείται ότι ήταν επίλεκτο μέλος της φιλελληνικής εταιρείας, που συγκροτήθηκε στην Nimes υπέρ των Ελλήνων και στην οποία, εκτός του νεαρού Ισραηλίτη, συμμετείχαν καθολικοί και προτεστάντες. Ως μέλος της φιλελληνικής αυτής εταιρείας ο Αδόλφος Cremieux θα πήρε ενεργό μέρος στις φιλελληνικές της δραστηριότητες και ένεκα της εκτίμησής, που του έτρεφαν εκεί οι ομοεθνείς του φρονούμε ότι θα επεξέτεινε τα φιλελληνικά του αισθήματα και σ' αυτούς⁷.

2. Δημήτριος Ιωάννου Λέχος, του εξ Εβραίων. Νέος Ισραηλίτης, γιος του Ιωάννου Λέχου (Πολωνού) εξ Εβραίων. Είχε εκπαιδευθή στο Ταϊγάνι της Ρωσίας στην «ρωσικήν εγκύκλιον παιδείαν», όπου είχε σταλή από τον πατέρα του εγκαταστημένο στην Ελλάδα. Όταν γύρισε από εκεί συνυπέγραψε μαζί με τον πατέρα του αναφορά προς τον Ιω. Καποδίστρια, με την οποία υποβαλλόταν η αίτησή τους να προσληφθή «εις όποιον κατάστημα εθνικόν» θα ενέκρινε ο Κυβερνήτης⁸.

3. Έλβιγκ (Ελβίγγος) πρόεδρος, Ραβίνος. Έχοντας έδρα την πόλη Werle (Ουέργλιο) του δουκάτου της Βεστροφάλης, απηύθυνε στις 21 Μάη 1826 ιστορική και αξιολογημένη από κάθε πλευρά έκκληση προς όλες τις ισραηλτικές κοινότητες και τους προέδρους τους να δραστηριοποιηθούν σε «ευεργετικές προσφορές υπέρ των δυστυχών ομοίων ημών, των χριστιανών Ελλήνων, οίτινες παντοιοτρόπως είναι άξιοι των ημετέρων οικτιρμών». Η έκκληση αυτή του Εβραίου ραβίνου αποπνέει έναν άκρατο ανθρωπισμό και φιλελληνισμό, απαλλαγμένο ολότελα από κάθε ίχνος θρησκευτικής είτε άλλης μισαλλοδοξίας, κήρυγμα ανθρωπιάς και φιλελληνικών αισθημάτων και καταγγελία των ωμοτήτων και βιαιοτήτων των Τούρκων εναντίον των Ελλήνων. Η έκκληση αυτή κατά σχετικές μαρτυρίες, είχε απήχηση σημαντική στους ομοεθνείς του, οι συνεισφορές των οποίων υπέρ του Ελληνικού αγώνα συγκεντρώνονταν από τον ίδιο και κατετίθεντο στα φιλελληνικά γερμανικά κοιμύτατα.

Η έκκλησή του αυτή συγκίνησε και τους Έλληνες επαναστάτες, όσοι δε από αυτούς ασχολήθηκαν με την ιστορία της Ελληνικής Επανάστασής τη μνημονεύουν ξεχωριστά. Η έκκληση αυτή έχει, όπως ακολουθεί⁹:

Η δημοσίευσή της γίνεται ένεκα του αξιολογημένου περιεχομένου της:

Περί συνδρομής υπέρ των Ελλήνων

«Ουχί πατήρ εις πάντων υμών· ουχί εις έκτισεν υμάς· τι ότι εγκατελίπετε έκαστος τον αδελφόν αυτού, τον βεβηλώσαι την διαθήκην των πατέρων υμών».

(Μαλαχ. Κεφ. Β, στίχ. 10)

Το ιερώτερον εκάστου ανθρώπου είναι, να δίδη χείρα βοηθείας εις τον όμοιόν του πάσχοντα· να συνεργή εις καλτέρευσιν της καταστάσεως αυτού, καθ' όσον συγχωρούν αι περιστάσεις του· να δεικνύη προς αυτόν αγάπην και χάριν, και να τον αξιώνη της τιμής και προσοχής του ως εικόνα Θεού. Διά τούτου μόνον γινόμεθα αληθώς του ελέους του Θεού άξιοι· διά τούτου μόνον δυνάμεθα ν' απολαύσωμεν την ευχαρίστησιν, ότι ηγαπήσαμεν τον Θεόν και τον πλησίον ημών ως εαυτούς· διότι τότε μόνον αγαπώμεν τον Θεόν όταν πνέωμεν αγάπην προς τον πλησίον ημών. Τούτο μας παραγγέλλει πανταχού η αγία Γραφή· διότι υπό τον όμοιον άνθρωπον, τον πλησίον και αδελφόν δεν εννοούνται μόνον οι Ισραηλίται, αλλά συμπεριλαμβάνονται όλοι οι άνθρωποι, όσοι μεθ' ημών ζώσιν, οποιασδήποτε θρησκείας και οποιουδήποτε έθνους και ον ήναι. Τούτο αποδεικνύεται εκ παμπόλλων της θείας Γραφής ρητών. Η βίβλος αυτή των βιβλίων ως και εκείνους ονομάζει όμοιώς ημών και πλησίους, όσοι σκληρώς και ωμώς εμεταχειρίσθησαν τους ημετέρους προγόνους. Εις τας ειργενείς και φιλανθρωπούς ψυχάς, και εις την προς με, οίον Ισραηλίτην, δειχθείσαν μεγάλην αγάπην επιστηριζόμενος, προσκαλώ τας κοινότητας, και τους προέδρους αυτών εις ευεργετικές προσφοράς υπέρ των δυστυχών ομοίων ημών, των χριστιανών λέγω Ελλήνων, οίτινες παντοιοτρόπως είναι άξιοι των ημετέρων οικτιρμών. Ποίος Ισραηλίτης δύναται ν' αναγνώση εις τας εφημερίδας τα πράγματα των Τούρκων και Ελλήνων, χωρίς να χύση δάκρυα αισθαντικά και ευεργετικά προς τούτους τους αληθώς δυστυχείς ανθρώπους; Τοιούτοι διωγμοί εγένοντο και εν εκείναις ταις ημέραις του σκότους κατά των ταλαιπώρων προγόνων ημών. Θρησκευτικών μόνον μίσους, και στρεβλαί φιλανθρωπίας ιδέαι ανήγειραν αδιάλυτον διαφραγμα μεταξύ των μη Ισραηλιτών και Ισραηλιτών, και άμετρον ωμότητα. Ο ενθουσιασμός και η δεισιδαιμονία εκίνησαν την ολέθριον μάστιγα κατά πολλών ανθρώπων. Ας ευχαριστήσωμεν λοιπόν μετά σπουδής ω Ισραηλίται! τον πατέρα της αγάπης, όστις εφώτισε το πλείστον μέρος της Ευρώπης, όπου εδόθησαν και εις ημάς ανθρώπινα δικαιώματα. Τα αυτά δεν εδόθησαν και εις τους αδελφούς ημών χριστιανούς της Ελλάδος παρά των δεσποτών αυτών. Οι Τούρκοι καίονσι, λεηλατούν,

ατιμάζονσι και φονεύονσι τους χριστιανούς εκείνους, οίτινες παρεδόθησαν παρά τον κοινού ημών πατρός εις την προστασίαν αυτών. Αι τυφλαί αυτών προλήψεις τάττουσι τους δυστυχείς τούτους πολύ κατωτέρω της αξίας πλάσματος Θεού και κηρύττουν αυτοίς ως καταδίκους χωρίς τινος εξαίρεσεως. Ως λίκτοι λυσσώδεις υπό θρησκευτικής μανίας φλεγόμενοι εφορμώσιν επί των ομοίων αυτών, οίτινες άλλο αμάρτημα δεν έπραξαν εμμή ότι εγεννηθήσαν και ανετράφησαν Έλληνες.

Όθεν επικαλούμαι θερμώς διά τον παρόντος μου άπαντας τους Ισραηλίτας εις ιδιαίτεραν ενεργητικήν συνεισφοράν υπέρ των ρηθέντων δυστυχών χριστιανών. Εκάστη κοινότης ας καταγράψη εις ένα προς τούτο διωρισμένον κατάλογον, έκαστος αναλόγως της ευλογίας, ην ο αιώνιος Θεός τω εχάρισεν. Οι πρόεδροι ας συνάξωσι τας συνεισφοράς και ας μοι τας πέμψωσι, περί ων θέλει δοθή λογαριασμός διά δημοσίωσιν εφημερίδων, πόσα εμβήκαν και που εξωδεύθησαν. Σκεφθήτε, αδελφοί μου, την δεινήν μοίραν των δυστυχών τούτων χριστιανών, οίτινες υποφέρουσι τας αλγεινάς μάστιγας της υπεξηφρανείας, της στερήσεως, του χλευασμού, της καταφρονήσεως, της σκληροκαρδίας, και της δουλείας, ως και ημείς ποτέ. Σκεφθήτε τον νόμον του Μωϋσέως, Βιβλ. Ε', Κεφ. ρε', στίχ. 19* (*Δευτερον. Κεφ. 1, στίχ. 19) ίνα αγαπήσητε τον ξένον, μισήσητε την αμαρτίαν της σκληρότητος, και τιμήσητε την αρετήν της αγάπης. Και είθε ο Θεός να χαρίσιν την αρωγήν και ευλογίαν εις όλους τους προθυμωμένους να συνεισφέρωσι διά τους δυστυχείς τούτους ανθρώπους και να κατευθύνη τας οδούς αυτών. Αμήν.

Εν Ουεσλίου (Werle) κατά το δουκάτον της Βεστροφάλης
1826 Μαΐον 21,

Ελβίγγος πρόεδρος, Ραβίνος

4. Finzi Raffaello, οικογένεια: Flamminio Finzi Alessandro Finzi· Grazia Dio Finzi· Εβραϊκή οικογένεια εγκατεστημένη στη Φλωρεντία της Ιταλίας διακρινόμενη για τα φιλέλευθερα φρονήματά της και τις επαναστατικές της δραστηριότητες. Τα μέλη της οικογένειας αυτής ανέπτυξαν στενότερες σχέσεις λίγο πριν και έπειτα από την έναρξη της Ελληνικής Επαναστάσεως με τον ποιητή Ανδρέα Κάλβο, προ παντός κατά τη δεύτερη παραμονή του στη Φλωρεντία από τον Σεπτέμβριο 1820. Οι στενοί αυτοί δεσμοί του Ανδ. Κάλβου με την οικογένεια Finzi οφείλονταν από τη μια μεριά στο γεγονός ότι ο ποιητής ήταν οικοδιδάσκαλος - καθηγητής της λογοτεχνίας στην οικογένεια, αλλά και προ παντός στο γεγονός ότι ήταν ταυτόσημη η επαναστατική φιλελεύθερη ιδεολογία τους. Μαρτυρείται, επίσης, ότι όταν ο ποιητής βρισκόταν στο Λονδίνο διατηρούσε αλληλογραφία με πρόσωπα στην Ιταλία, που ήσαν αναμειγμένα στο κίνημα των Καρμπονάρων, όπως τα μέλη της οικογένειας, Finzi. Εξ άλλου σε κατάλογο υποπτών, που συνέταξαν οι αστυνομικές αρχές της Φλωρεντίας ανάμεσά τους συ-

γκαταριθμούνται ο Κάλβος και μέλη της οικογενείας Finzi, όπως ο Flamminio, ο Alessandro και ο Grazia Dio και άλλοι Εβραίοι, που χαρακτηρίζονται «στενοί φίλοι του», τους οποίους, άλλως τε, μαρτυρείται ότι «σχεδόν αποκλειστικώς» συναναστρεφόταν ως «εργαζομένους υπέρ της υποδούλου πατρίδος» πολεμώντας «κρυφίως τους κατακτητές» της Ιταλίας και «συμμετέχοντας στη μυστικήν εταιρείαν των Καρμπονάρων»¹⁰.

5. Ιωάννης Λέχος εξ Εβραίων. Πολωνοεβραϊός, που κατέβηκε στην Ελλάδα κατά το 1805 και εγκαταστάθηκε στην αρχή στο νησί Ίον, όπου βαπτίστηκε χριστιανός, έπειτα δε στη Σαντορίνη, όπου παντρεύτηκε και εμπορευόταν εκεί έως την έναρξη της Ελληνικής Επαναστάσεως. Αμέσως μόλις άρχισε ο αγώνας της Ελληνικής Ανεξαρτησίας όπλισε και άλλους και μαζί τους πήγε στην Κρήτη περί τα τέλη του Φλεβάρη 1822. Εκεί πήρε ενεργό μέρος στις μάχες κατά των Τούρκων, που έγιναν στην περιοχή Κισσάμου υπηρετώντας «εντίμως» και εκτελώντας το χρέος του σε βαθμό ώστε ο γενικός έπαρχος Κρήτης Μ. Κομινός Αφεντουλιέρ να εξαίρη τον ζήλον του και να τον προαγάγη σε πεντηκόνταρχο¹¹. Σε συνέχεια συναντάται στη Σαντορίνη όπου με σχετική διαταγή της Διοικήσεως του αγώνα υπηρέτησε με πατριωτικό ζήλο επί τριμήνου και χωρίς μισθό στο επαρχείο του νησιού¹². Τέθηκε αρχότερα κάτω από τις διαταγές του καπετάνιου Αναγνώστου Ξύδη στο Νεόκαστρο, επί 23 μήνες, κατατάχθηκε επί ένα εξάμηνο στο τακτικό υπό τον φιλέλληνα Γάλλο συνταγματάρχη Φαβιέρο «ως πυροβολικός», ένεκα δε ασθενείας του υιού του ξαναγύρισε στη Σαντορίνη. Τον Μάη του 1830 υπέβαλε αναφορά στον Ιω. Καποδίστρια, στην οποία αναφέρει τις εκδοιυλείσεις του στον αγώνα και ζητά ο μεν γιος του Δημήτριος, που εκπαιδεύτηκε στο Ταϊγάνι της Ρωσίας, να καταταγή «εις όποιον κατάστημα εθνικόν» θα ενέκρινε ο Κυβερνήτης, ο ίδιος δε να διορισθί «εις κανέν υπούργημα, ας είναι και μικρόν» για να αντιμετωπίση τις μεγάλες οικογενειακές του ανάγκες. Το κείμενο αυτής της αναφοράς, ανέκδοτης μέχρι σήμερα, είναι το ακόλουθο¹³:

Εξοχώτατε Κυβερνήτα της Ελλάδος,

Γεννημένος εις την Λεχίαν (γρ. Πολωνίαν) εκ γονέων Εβραίων, εις ηλικίαν ετών δέκα οκτώ εμνήθην το αμώμητον της χριστιανικής πίστεως και το 1805 έτος επήγα εις προσκύνησιν των Ιεροσολύμων και εις την επιστροφήν μου εβαπτίσθην εις την νήσον Ίον, και εις την νήσον Σαντορίνην συνεζεύχθην γυναικί νομίμω, και έζησα μέχρι της Ελληνικής Επαναστάσεως δι' εμπορίου. Ευθύς δε υψώθη η σημαία της Ελληνικής Ελευθερίας ζήλω θείω κινούμενος έτρεξα αμέσως εις το πλησίον της διαμονής μου στάδιον του πολέμου εις την Κρήτην, συμπαραλαβών μετ' εμαυτού και οπλίσας όσους εδυνήθην στρατιώτας, εκεί επλήρωσα το χρέος μου, κατά δύναμιν, καθώς διαλαμβάνει το όποιον έτυχε να διασώσω αποδεικτικόν του Γενικού Επαρχου Κρήτης, έπειτα ελθών κατά την Πελοπόννησον εκάμα εις την πολιορκίαν της Ναυπάκτου εις την οδηγίαν του Καπιτάν Παύλου Χη Αναργύρου

Σπετζιώτη, έπειτα εις το τακτικόν επί του Συνταγματάρχου Παλαιστρά, έπειτα έκαμα εις την οδηγίαν του κατά το Νεόκαστρον πεσόντος Καλιτάν Αναγνώστου Ξύδη και μήνας είκοσι τρεις. Μετά ταύτα ήλθον πάλιν εις το τακτικόν επί Φαβιέρου ως πυροβολικός και εδούλευσα και τότε μήνας περίπου έξι, αλλ' η αιφνίδιος και επικίνδυνος ασθένεια του υιού μου, τον οποίον είχα μαζί μου, με έκαμε να αναχωρήσω εις τον τόπον της διαμονής μου. Των εκδουλεύσεών μου τα αποδεικτικά είχαν, αλλα τα έχασα εις έναν δυστυχή πλουν. Πλην η Κυβέρνησις ημπορεί να πληροφορηθή και τούτων την αλήθειαν, όθεν θελήσῃ ή όταν μου δώσῃ καιρόν. Προ πολλού έμελλον να παρουσιασθώ ενώπιόν σας, αλλ' επρόσμενον να έλθῃ από το Ταγιάνι ο υιός μου ούτος Δημήτριος, ο εκπαιδευθείς εκεί την Ρωσικήν εγκύκλιον παιδείαν, τον οποίον αφιερώνω εις την κηδεμονίαν σας να τον κατατάξῃτε, εις όποιον κατάστημα εθνικόν εγκρίνῃτε.

Αλλά παρακαλώ, αφίνουν ότι έχασα πρότερον δι' αγάπην Χριστού, επειδή οι υπέρ της ελευθερίας αγώνες μου με κατήντησαν εις εσχάτην ένδειαν, η οποία μοι αποκαθίσταται τακτικώτερα τόσον περισσότερον, όσον μεγαλυτέρα είναι η οικογένειά μου, παρακαλώ, λέγω, να με διορίσῃτε εις κανέν υπούργημα, ας ήναι και μικρόν, διά να επαρκώ εις τας μεγάλας ανάγκας μου. Ότι δε θέλω φυλάξῃ χαρακτηρισά, θέλουν σας πιστοποιήσῃ τα συνεγκλειόμενα αποδεικτικά της εν Αστυπαλαία και Σαντορίνῃ υπουργηματικῆς Πολιτείας μου.

Υποσημειούμεθα δε με σέβας βαθύτατον

Εν Ναυπλίῳ τη 20 Μαΐου 1830

Οι ευπειθέστατοι

(μετά τις ξενόγλωσσες υπογραφές)

Ιωάννης λέχος εξ Εβραίων

Δημήτριος Ιωάννου λέχος του εξ Εβραίων

6. Λαφίτ Γεώργιος. Εβραίος δημοσιογράφος στο Παρίσι, προφανώς εκχριστιανισθείς. Στην εφημερίδα «France Libre» αρθρογραφοῦσε υπέρ του αγωνιζόμενου για την Εθνική του Ανεξαρτησία Ελληνικού Λαού ζητώντας, όπως η επίσημη Γαλλία σπεύσῃ το ταχύτερο δυνατό σε βοήθεια και συμπαράσταση προς τους Έλληνες επαναστάτες. Με την αρθρογραφία του, κατά σχετική μαρτυρία, διήγειρε τις συνειδήσεις και τα πνεύματα του Λαού της γαλλικῆς πρωτεύουσας, ο οποίος και σε κινητοποίησῃ του προς τα ανάκτορα του Κεραμεικού εξανάγκασε τον Γάλλο βασιλιά να υποσχεθῇ τη βοήθεια, που του ζητούσε, για τους αγωνιζομένους Έλληνες¹⁴.

7. Lipman Srie, Ραβίνος, Βαλάχος, στη Φλωρεντία. Μαρτυρείται ότι είχε σχέσεις με τον ποιητή Ανδ. Κάλβο, με τον οποίο ταυτιζόταν ιδεολογικά. Ανήκε στους φιλελεύθερους κύκλους της ιταλικῆς αὐτῆς πόλεως και για τις δραστηριότητές του συγκαταριθμείται μαζί με τον Ανδ. Κάλβο σε έγγραφο των Φλωρεντινών αστυνομικών αρχών στις 16 Μάρτη 1821, με το οποίο επιβαλλόταν η απέλαση από την πόλη αλλοδαπών ανεπιθύμη-

των στο καθεστώς για τα φιλελεύθερα πολιτικά τους φρονήματα και δράση¹⁵.

8. Passigli και Consiglio Giuseppe. Εβραίοι της Φλωρεντίας, με τους οποίους, καθώς και με πολλούς άλλους, διατηρούσε στενές σχέσεις ο ποιητής Ανδ. Κάλβος. Ανήκαν και αυτοί στους φιλελεύθερους επαναστατικούς κύκλους της ιταλικῆς πόλεως και σε έγγραφο του Επιθεωρητή της Αστυνομίας στις 27 Απρίλη 1821 χαρακτηρίζονται ως ύποπτοι συμμετοχῆς και δράσεως στην μυστική εταιρεία των Καρμπονάρων¹⁶.

9. Ραφαήλ Γεώργιος. Εβραίος εγκαταστημένος στην Ελλάδα, που δέχτηκε πολὺ πριν από την Επανάσταση τον Χριστιανισμό. Σε αίτησή του για απόδοση σ' αυτόν πατρικῆς περιουσίας, σύμφωνα με έγγραφο προς τον Ιω. Καποδίστρια του Προέδρου της Γερουσίας της Ελλάδος Δημητρίου Τζαμαδού, μαρτυρείται για «ομοιογυμένους προς την πατρίδα αγώνας του»¹⁷.

10. Χη Ιωάννης. Ζακυνθινός γιατρός από γονεῖς Ισραηλιτικῆς καταγωγῆς και θρησκείας. Δέχτηκε θεληματικά τον χριστιανισμό, και αναχώρησε από τη Ζάκυνθο στην Κωνσταντινούπολη, όπου με συνέργεια ομοεθνών του φυλακίστηκε. Μη θέλοντας να επανέλθῃ στην Ισραηλιτικὴ θρησκεία και για να αποφύγῃ «μυρίας βασάνους» δέχτηκε προσωρινά τὸ τουρκικὸ δόγμα. Αποφυλακισθείς αναχώρησε από την Κωνσταντινούπολη και πήγε στην Κορώνη και από εκεί στο Νησίον, όπου κατώκησε με την Οθωμανίδα γυναίκα του «φερόμενος με άκραν ιλαρότητα προς τους χριστιανούς». Πριν από την Ελληνική Επανάσταση ωφέλησε ποικιλότροπα τους αρχιερεῖς και προύχοντες της Πελοποννήσου, τους οποίους με δόλο συνέλαβαν και εφυλάκισαν οι Τούρκοι. Έπειτα από την άλωση της Τριπόλεως γύρισε στο Νησίον, όπου βαπτίστηκε χριστιανός ο ίδιος, η γυναίκα του και τα παιδιά του. Σε συνέχεια δε πήρε μέρος στον αγώνα της Ελληνικῆς Ανεξαρτησίας διατρέχοντας τα επαναστατικά στρατόπεδα και ταυτόχρονα προσφέροντας τις ιατρικῆς γνώσεις και εκδουλεύσεις του, σύμφωνα με αναφορά του κατά την Πελοπόννησον Εκτάκτου Επιτρόπου Α. Μεταξά, σε άρρωστους και τραυματίες επαναστάτες και ξοδεύοντας «εξ ιδίων» για την αγορά των αναγκαίων ιατρικών. Το πλήρες κείμενο της αναφοράς αὐτῆς του Α. Μεταξά είναι το ακόλουθο¹⁸:

Αριθμ. 426

Εξοχώτατε,

Ο Ιατρός Χη Ιωάννης Ζακύνθιος, καταγόμενος από γονεῖς Ισραηλιτικῆς θρησκείας, εδέχθη θεληματικῶς το χριστιανικόν δόγμα μη δυνάμενος όμως να μείνῃ εις Ζάκυνθον, φοβούμενος μη τον βλάψῃσι, κρυφίως έφυγεν εις Κωνσταντινούπολιν. Εκεί πάλιν διά συνεισφοράς των Εβραίων εβλήθη εις φυλακήν, εις την οποίαν διαμείνας ικανόν καιρόν και μη θελήσας να επανέλθῃ εις την Ισραηλιτικὴν θρησκείαν, μ' όλον ότι τω

έκαμον μυριάς βασάνους, επροτίμησε προ καιρόν να δεχθή το τουρκικόν δόγμα διά να ελευθερωθή από τα βάσανα και από την φυλακίν. Διψών όμως πάντοτε το να εύρη μέσον να επανέλθῃ εἰς τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν ἐφυγεν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπέρασεν εἰς Κορώνην, ὅπου ἐνυμφεύθη Ὀθωμανίδα τινά καὶ ἐπέρασεν ἐπομένως εἰς τὸ Νησίον, ὅπου καὶ κατώκησε με ἀκραν ἰλαρότητα πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς φερόμενος. Αὐτὸς τε καὶ ἡ σύζυγός του ἐζήτουν μετὰ θερμῶν δακρύων νὰ λάβουν τὸ ἱερὸν βάπτισμα, ἀλλὰ διὰ τὸν ἐπικρατοῦντα τότε φόβον τῶν Τούρκων δὲν ἦτο δυνατόν νὰ το λάβουν. Προ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὅτε διάφοροι ἀρχιερεῖς καὶ προύχοντες τῆς Πελοποννήσου ἐκράχθησαν εἰς Τριπολιτσάν καὶ ἐφυλακώθησαν, ὑπῆγε καὶ αὐτὸς ἐκεῖ, καὶ ὠφέλησεν αὐτοὺς λόγω τε καὶ ἔργῳ ἐξώθεν ὅχι ὀλίγον. Ἐλευθερωθείσης τῆς Τριπολιτσάς, κατέβη πάλιν εἰς Νησίον, καὶ εὐθύς ἐβαπτίσθη αὐτὸς μετὰ τῆς συζύγου του καὶ τῶν τέκνων. Ἐπομένως ἔτρεξεν εἰς τὰ στρατόπεδα, καὶ μετὰ τὴν τέχνην του ἐβοήθησεν ὅχι ὀλίγον τοὺς πληγωμένους καὶ ἀσθενούντας στρατιώτας χωρὶς νὰ ὠφεληθῇ, μάλιστα ἐξώδενεν εἰς ἀγορὰν ἰατρικῶν καὶ ἄλλα ἐξ ἰδίων του.

Ἡ ρηθείσα σύζυγός του, ἔχουσα διάφορα ὑποστατικά πατρικά της εἰς Κορώνην, ἐξαίτεται δι' ἀναφοράς της πρὸς τὴν ἑκτακτον ἐπιτροπείαν νὰ της συγχωρηθῇ μέρος ἀνάλογον εἰς ζωοτροφίαν αὐτῶν καὶ τῶν τέκνων τῶν. Ἡ ἐπιτροπεία, μὴ δυναμένη ν' ἀποφασίσῃ τι περὶ τῆς αἰτήσεώς της ταύτης, διευθύνει τὴν ἀναφορὰν της, ἐμπειριέχουσα καὶ ἄλλα ἐγγράφα, πρὸς τὴν Κυβέρνησιν διὰ ν' ἀποφασίσῃ ὅτι, ἐγκρίνει δίκαιον καὶ κατὰλληλον, δι' ἀμοιβὴν μάλιστα τῆς μεγίστης ζέσεως, τὴν ὁποίαν ἡ οἰκογένεια αὕτη εἶχε καὶ προ τῆς Ἐπαναστάσεως, διὰ νὰ δεχθῇ τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, καὶ τῶν καλῶν, τὰ ὁποῖα καὶ πρὶν καὶ μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν ἔκαμε κατὰ τὸ ἐσώκλειστον πιστοποιητικὸν ἐγγράφον τοῦ Ἁγίου Ἀνδρόνους.

Υποσημειοῦμαι μετὰ τὸ ἀνήκον σέβας

Ἐν Καλαμάτα τη 3 ἡβρίου 1830

Ὁ κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἑκτακτος ἐπίτροπος

Α. Μεταξάς

Επίλογος

Ὁ Εβραϊκὸς Φιλελληνισμὸς στα χρόνια τοῦ '21 ἀπὸ παράγοντες τόσο ἐνδογενεῖς, ὅσο καὶ ἐξωγενεῖς δὲν ἀναπτύχθηκε στὴν ἑκτακτὴ, στὸ εὖρος καὶ στὸ βάθος, μετὰ ὅποια ἐκδηλώθηκε καὶ ἐκφράστηκε σὲ ἄλλες ἐθνότητες καὶ σὲ ἄλλους λαοὺς. Ὅμως καὶ παρὰ ταῦτα ἡ ἐπισήμανση τῆς συμβολῆς τῶν Εβραίων, ὅσο περιορισμένη καὶ ἀν εἶναι αὕτη, συγκριτικὰ μετὰ τὴν κατὰ πολὺ μεγαλύτερη συμβολὴ ἄλλων Ἐθνῶν καὶ Λαῶν στὸν ἀγῶνα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνεξαρτησίας· καθὼς καὶ ἡ ἐπισήμανση τῆς συμμετοχῆς τους στὸ μεγάλο καὶ παγκό-

σμιο Φιλελληνικὸ κίνημα, ὅσο καὶ ἀν εἶναι μικρότερη ἀπὸ τὴν ποικιλότροπη συμμετοχὴ ἄλλων Ἐθνῶν καὶ Λαῶν, ἔχει τὴν ἱστορικὴ τῆς σημασίαν. Γιατὶ ἡ συμβολὴ αὕτη καὶ ἡ ἐκφραση καὶ ἐκδήλωση φιλελληνικῶν αἰσθημάτων καὶ Εβραίων στα χρόνια τῆς Ἑλληνικῆς κατὰ τὸ 1821 Ἐπαναστάσεως, ἐπιτεκμηριώνει στὴν ἀναλογία, πού τῆς ἀναλογεῖ, ὅτι ὁ ἀγῶνας τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνεξαρτησίας, ἐθνικοαπελευθερωτικὸς, φιλελεύθερος καὶ δημοκρατικὸς συγκλόνισε σὲ μεγαλύτερο ἢ μικρότερο βαθμὸ τὴν παγκόσμια κοινὴ γνώμη καὶ συνένωσε ἔθνη καὶ λαοὺς διαφορετικῆς γλώσσας, θρησκείας, φυλῆς καὶ χρώματος σὲ μιὰ κοινὴ προσπάθεια ἐκμείνεως τοῦ ἱεροσυμμαχικοῦ ἀπολυταρχισμοῦ καὶ δεσποτισμοῦ καὶ διανοϊξέως νέων ὁριζόντων καὶ νέων δρόμων, φιλελεύθερης καὶ δημοκρατικῆς τῶν Λαῶν ζωῆς καὶ δράσεως. Αὕτη ἡ συνένωση Λαῶν καὶ Ἐθνῶν περὶ τὸν ἀγωνιζόμενον γιὰ τὰ φιλελεύθερα καὶ δημοκρατικὰ ἰδεώδη, μέσα ἀπὸ τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐθνικὴν τοῦ ἀπελευθέρωσιν καὶ ἀποκατάστασιν Ἑλληνικὸ Λαόν, καταξιώνει αὐτὸν τὸν ἀγῶνα ὡς ἓνα παγκόσμιος σημασίας ἱστορικὸ γεγονός, τοῦ ὁποῖου ἡ τελικὴ αὕτη ἱστορικὴ ἀξιολόγησις καὶ ἀποτίμησις, ἀποτελεῖ πρόκληση καὶ πρόσκλησις συναδελφώσεως ὅλων τῶν Λαῶν τῆς γῆς γιὰ τὴν υπεράσπισιν καὶ κατοχύρωσιν τῆς παγκόσμιας εἰρήνης, τοῦ πρωταρχικοῦ τῆς ταραγμένης ἐποχῆς μας αἰτήματος.

[Τὸ πλήρες κείμενο τῆς μελέτης δημοσιεύτηκε στὰ **Πελοποννησιακά**, τόμος 16ος (1985 - 86)].

1. Γιὰ τὴν δράσιν τοῦ αὐτοῦ καὶ ἄλλα στοιχεῖα βλ. παρακάτω στὸν κατάλογο Εβραίων Φιλελλήνων, ὅπου καὶ σχετικὴ ἀναφορὰ καὶ ἐγγράφα τῶν ἐκδουλεύσεών του στὴν Κρήτη.
2. Βλ. τὸν κατάλογο Εβραίων Φιλελλήνων στὸ τέλος.
3. Περισσότερα στὸν κατάλογο Εβραίων Φιλελλήνων, πού ἐπακολουθεῖ, ὅπου καὶ σχετικὸ ἀνέκδοτο ἐγγράφο.
4. Παρακάτω στὸν κατάλογο Εβραίων Φιλελλήνων.
5. Γιὰ τὸν ραββῖν Ἐλβίγγ βλ. στὸν κατάλογο Εβραίων Φιλελλήνων στὸ τέλος, ὅπου ἀναδημοσιεύεται ἀπὸ τὴν Γενικὴ Ἐφημερίδα τῆς Ἑλλάδος, ἕνεκα τῆς μεγάλης σπουδαιότητος τοῦ περιεχομένου της, ὁλόκληρη ἡ ἐκκλήσις υπὲρ τῶν Ἑλλήνων.
6. Βλ. στὸ τέλος τὸν κατάλογο Εβραίων Φιλελλήνων.
7. Βλ. Γενικὴ Ἐφημερίδα τῆς Ἑλλάδος, φυλ. 93, ἐν Ναυπλίῳ, 18 Σεπτ. 1826, σ. 370.
8. Βλ. Παρακάτω στοιχεῖα γιὰ τὸν πατέρα τοῦ Ἰωάννη καὶ τὶς προσφορὰς τοῦ ὅπου καὶ ἡ ἀνέκδοτη ἀναφορὰ τοὺς πρὸς τὸν Ἰω. Καποδίστρια.
9. Ἡ ἐκκλήσις αὕτη δημοσιεύεται, ὅπως ἔχει, ἐδῶ, στὴν Γενικὴ Ἐφημερίδα τῆς Ἑλλάδος, φυλ. 86, ἐν Ναυπλίῳ, 25 Αυγούστου 1826, σ. 344. Προηγείται στὸ αὐτὸ φύλλο, σ. 343, σχετικὸ σχόλιο, γιὰ τὸ ὁποῖο ἔχει γίνῃ λόγος παραπάνω, μετὰ διὰκρισιν τῆς συμπεριφορᾶς τῶν Εβραίων «τῶν εὐνομιμένων τόπων» καὶ ἐιδικότερα τῆς Γερμανίας, ἀπέναντι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἀπὸ τῆς συμπεριφορᾶς Εβραίων τῶν Ὀθωμανοκρατούμενων περιοχῶν. Ἀπλὴ μνεία τῆς ἐκ-

κλήσεως του ραββίνου για συνεισφορές των ομοεθνών του υπέρ των Ελλήνων πραγματοποιούν και οι Σπηλιάδης Ν., Απομνημονεύματα, τ. Β', Αθήναι 1851, σ. 582, Τρικούπης Σπυριδών, Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης, έκδοσις δευτέρα, επανέκδοσις Χρ. Γιοβάνη, Αθήναι 1978, τ. Γ', π. 249, Νικόλαος Δραγουμής, Ιστορικά αναμνήσεις, έκδ. β', εν Αθήναις 1879, τ. Α' σσ. 64 - 65.

10. Βλ. σχετικά Ζώρα Γεωργίου Θ., Νέα Καλβικά, Η δεύτερη διαμονή του Κάλβου εις Φλωρεντίαν, Αθήναι 1970, σσ. 9 - 11, του αυτού, ο Κάλβος καμπονάρος κατά τας παραμονάς της Ελληνικής Επανάστασης, στο περιοδ. «Νέα Εστία», έτος ΜΔ' τομ. 88ος, τεύχ. 1043, Χριστούγεννα 1970, σσ. 137 - 150, Μ. Vittì, Πηγές για τη βιογραφία του Κάλβου, Θεσσαλονίκη 1963, ιδιαίτερα στη σελ. 143.

11. Για τις εκδουλεύσεις του Ιωάννη Λέχου εξ Εβραίων και την επιτέλεση των χρεών του προς την πατρίδα διασώζονται στα Γενικά Αρχεία του Κράτους (Γενική Γραμματεία, φάκ. 240, υποφάκ. 20 - 23 Μαΐου 1830) δύο μονόφυλλα αντίγραφα επισήμων εγγράφων του Μιχαήλ Κομνηνού Αφεντουλίου, προσαρτημένα σε σχετική αναφορά του ίδιου του Ιωάννη και του γιου του Δημητρίου προς τον Ιω. Καποδίστρια. Τα δύο αυτά έγγραφα, ανέκδοτα έως σήμερα, έχουν ως ακολούθως κατά πιστήν αντιγραφήν.

Το πρώτο έγγραφο:

*Προσωρινή Διοίκησις της Ελλάδος
Αποδεικτικόν*

Ο κύριος Ιωάννης Δημητρίου Λέχος (σ.σ. Πολωνός), ελθών, περί τα τέλη του Φεβρουαρίου ενταύθα εδούλευσεν έκτοτε εις τον Πόλεμον υπό τον 500ον Αναγνώστην Παναγιώτου. Ο ίδιος εστάθη εις 3: τράκους, και εις τον έναν εσχότασεν ανδρείως 1: Τούρκον εις το μέγαλον Γεφύρι της Κισσάμου, και ακολούθως έφερεν καμπόσους ανθρώπους πολέμικους εις την Κρήτην και εξώδιασεν διά αυτούς παραπάνω (γρ. παραπάνω) από τετρακόσια γρόσια και μας τον συστήνη και ρακουμαντάρει πολύ ο αρχηγός της Σαντορίνης, παρομοίως εδούλευσεν και εις την αυλήν μας πιστά και έντιμα ημέρα και νύχτα σχεδόν. Ποτέ δεν έλειψεν από το χρέος του και ημπορούμεν να ειπώμεν ότι δεν είδαμεν παρόμοιον ζήλον από κανένα Κρητηκόν, ούτε αξιοματικόν ούτε απλούν στρατιώτην και διά παρομοίαν πιστήν και ξεχωριστήν του δούλευσιν τον επροβιάσαμεν εις το αξίωμα του πεντηκοντάρχου, και ως τοιούτον τον γνωρίζομεν τοις πάσι. Διό και του εδόθη το παρόν εις ένδειξιν της εκδουλεύσεώς του.

*Κρήτη Πρόσνερον τη 3 Ιουλίου: 1822:
(Τ.Σ.) Ο Γενικός έπαρχος της Κρήτης
Μιχαήλ Κομνηνός Αφεντουλίου*

Το δεύτερο έγγραφο:

Αντίγραφον

Τον Κύριον Ιωάννην Δημητρίου Λέχον διά τας άξιας εκδουλεύσεις, τας οποίας έως τώρα έδειξεν εις την Πατρίδα αγωνιζόμενος γενναίως και υπερμαχών καρτερικώς υπέρ της ιεράς αυτής ελευθερίας, αξιούμεν σήμερον εις τον βαθμόν του Πεντηκοντάρχου και ως τοιούτον τον γνωρίζομεν τοις πάσι διά να απολαμβάνη τας αμοιβαίς ευχαριστήσεις παρ' εκάστου παρά τους ιδιαίτερας πατρίδος Κρήτας και πάσης απλώς της Ελλάδος, όπου κατά περίστασιν ήθελεν ευρεθή. Επιτούτου γαρ τω εδόθη η παρούσα μας εις ένδειξιν της καλής του εκδουλεύσεως.

Εν Κρήτη την 2 Ιουλίου 1822

Ο Γενικός Έπαρχος

της Κρήτης

Μ. Κομνηνός Αφεντουλίου

*Επιβεβούμεν το πράγμα και ημείς οι αρμοστάι των Νήσων
Βενιαμίν Λέσβιος*

Νικόλαος Οικονόμος (Τ.Σ.)

Προς τον ανδρείον 50χον κύριον Ιωάννην Δημητρίου.

12. Σχετικά υπάρχει στα Γενικά Αρχεία του Κράτους (Γενική Γραμματεία, φάκ. 240, υποφ. 20 - 23 Μαΐου 1830) το παρακάτω, ανέκδοτο έως σήμερα, μονόφυλλο αντίγραφο - έγγραφο, προσαρτημένο σε σχετική αναφορά του Ιωάννη Λέχου εξ Εβραίων προς τον Ιωάν. Καποδίστρια.

Ο Παρίον Ιωάννης Λέχος κατά την διαταγήν της Υπερτάτης Διοικήσεως εκ μέρους του υπουργίου των εσωτερικών προς τον εδώ χρηματίσαντα έπαρχον κύριον Δημήτριον Δραγονάνου διωρίσθη εις το υπούργημα οπου εδούλευσε πιστά με κάθε πατρικόν (γρ. πατριωτικόν) ζήλον τρεις ολοκληρους μήνας χωρίς να πληρωθή τον μισθόν του. Διό εις ένδειξιν του εδόθη το παρόν μαρτυρικόν.

τη 10 ηβρίου 1823, Σαντορίνη

ο πρώην αστυνόμος

Δημήτριος Τραγωνιάζης

Αλέξανδρος Αντωνίου

Αντίγραφον

13. Γενικά Αρχεία του Κράτους, Γενική Γραμματεία, φάκ. 240, υποφάκ. 20 - 23 Μαΐου 1830. Δίφυλλη, στη 2η σελ. του 2ου φυλ. «Αριθ.: 1764: 4964. Ιωάννης Λέχος εξ Εβραίων και Δημήτριος ο υιός του». Με αυτή είναι προσαρτημένα τα δύο έγγραφα - αντίγραφα του γενικού επάρχου Κρήτης Μ. Κομνηνού Αφεντουλίου και το άλλο του Δημ. Τραγωνιάκη και του πρώην αστυνόμου Αλεξ. Αντωνίου. Οι υπογραφές και του Ιωάννη και του υιού του Δημητρίου είναι ξενόγλωσσες και, καθώς φαίνεται, ιδιόχειρες. Από κάτω από αυτές αναγράφονται οι υπογραφές τους στα ελληνικά.

14. Βλ. Θεοδωρίδης Γ.Μ., «Ελλάς και Ισραήλ, δύο λαοί φίλοι» στην εβδομαδιαία εγκυκλοπαιδική επιθεώρηση «Ο Ήλιος», έτος 12ο, τ. 23, αριθ. τεύχ. 467, Αθήναι 12 Σεπτεμβρίου 1953, σ. 888, Μωυσή Ασού Ρ., Η φιλία Ελλήνων και Ισραηλιτών διά μέσου των αιώνων, Αθήναι 1953, σ. 22.

15. Βλ. Ζώρας Γεώργιος Θ., ό.π., στη σημ. με αριθ. 26, στα «Νέα Καλβικά», σσ. 8 - 9 και στο «Ο Κάλβος καμπονάρος», σ. 140.

16. Βλ. όπως στην προηγούμενη σημείωση αριθ. 31 και αντίστοιχα σσ. 10 - 11 και 143.

17. Γενικά Αρχεία του Κράτους, Γενική Γραμματεία, φάκ. 276, υποφάκ. 24 - 30 Σεπτεμβρίου 1831. Το έγγραφο είναι δίφυλλο, στη 2η σελ. του 2ου φυλ.: «13676. Γερονσία 257», φέρει αριθ. 257, εν Ναυπλίω τη 25 ηβρίου 1831, απευθύνεται από την «Γερονσίαν της Ελλάδος προς την Αυτού Εξοχήτητα τον Καποδίστριαν» και φέρει τις ιδιόγραφες υπογραφές του Προέδρου Δημητρίου Τζαμαδού και του γραμματέα Παναγ. Πέτρη.

18. Βλ. Γενικά Αρχεία του Κράτους, Γενική Γραμματεία, φάκ. 251, υποφάκ. 1 - 3 Σεπτεμβρίου 1830. Το έγγραφο είναι του «κατά την Πελοπόννησον Εκτάκτου Επιτρόπου» Α. Μεταξά, εν Καλαμάτα την 3 ημβρίου 1830, είναι δίφυλλο, στη 2α σελ. του 2ου φυλ.: «85591. 10. Πελοπόν. Εκ. Επιτρ. 426». Η υπογραφή του Εκτάκτου Επιτρόπου είναι ιδιόγραφη και το έγγραφο είναι ανέκδοτο. Η αντιγραφή του είναι πιστή.

Το Ολοκαύτωμα των Εβραίων των Ιωαννίνων



Σελίδα από το χειρόγραφο ημερολόγιο του Αν. Λώλη

Ο Χρήστος Αναστ. Λώλης, γεννήθηκε το 1911 στο χωριό Λιγκιάς των Ιωαννίνων. Πήγε στο σχολείο μέχρι την Ε' Δημοτικού. Το 1999 η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ιωαννίνων εξέδωσε ένα χειρόγραφο βιβλίο-Ημερολόγιο του Χρ. Λώλη, με τίτλο

Βίος ατομικός και ιστορία του χωριού Λιγκιάδων.

Το χειρόγραφο κείμενο του συγγραφέα έχει δημοσιευθεί χωρίς καμιά αλλοίωση της ορθογραφίας, της συντάξεως και του ύφους. Όπως σημειώνει στον πρόλογό του ο Νομάρχης Ιωαννίνων κ. Νικ.

Ζαριμπάλας: «Η παρούσα έκδοση αποτελεί για μας κάτι το ξεχωριστό, κάτι το ιδιαίτερο. Ο συγγραφέας δεν είναι και τόσο συνηθισμένη περίπτωση ως τέτοιος.

Είναι ένας από τους πολλούς απλούς ανθρώπους της υπαίθρου που η επίσημη ιστορία έχει σε μεγάλο βαθμό περιφρονήσει.

Το να δώσουμε λοιπόν το λόγο σ' έναν από αυτούς τους ανθρώπους είναι σαν να στηρίζουμε και μια νέα αντίληψη για τα πράγματα, μια αντίληψη που δίνει αξία στο απλό, το καθημερινό, στις σκέψεις και τα συναισθήματα, στις εμπειρίες «συνηθισμένων» ανθρώπων. Κάτι τέτοιο το θεωρούμε ιδιαίτερα σημαντικό».

Στη σελίδα 119 κ.ε. του συγκεκριμένου Ημερολογίου δημοσιεύονται τα παρακάτω για το Ολοκαύτωμα των Εβραίων των Ιωαννίνων:

Η αρπαγή των Εβραίων των Ιωαννίνων από τα Ναζιστικά στρατεύματα Κατοχής

Τό έτος 1944 την Νύχτα της οικοστής τετάρτης προς Οικοστής πέμπτης εφνιδιαστικά την νύχτα, πήγαν οι Γερμανοί στα σπίτια τα Εβραϊκά τους σήκοσαν από τον ύπνο τους περισσότερους και τους βάζαν στα Αυτοκίνητα που τα είχαν απέξω από τα σπίτια τους. Μια ώρα νύχτα τους είχαν συνγγενόσει όλους μεστά αυτοκίνητα και περρημεναν διαταγή. Χαράννη το πρωί δώθηκαν η διαταγή και ξεκίνησαν η φάλαγγα. Κλάματα φωνές οδυρμή κακό μεγάλο γείνονταν ψηλά στα αυτοκίνητα κλησμένα τα αυτοκίνητα ούτε ήξεραν ο κοσμάκης για πού τους πάνε. Από τα Γιάννενα που τους κήνεισαν διά τόν δρόμον Μετσόβου διά την Γερμανία μέχρι την Μπαλτούμα μάς λέγαν τά χωριά και οι άνθρωποι που συναντιόνταν με την φάλαγγα να κλναι να φωνάζουν και να οδύρονται και από αυτά καταλάβαιναι ο κό-

σμος ότι η φάλαγγα αυτή έχει ανθρώπους και λιανοπαίδια.

Ήταν και μία μέρα πολλύ κρύα στα Γιάννενα έβρεχε και ψηλότερα έριχναι χιόνι. Στόν δρόμο που στέκοταν η φάλαγγα όπου δίνονταν εφκαιρία σε νέους και σε νέαις έφευγαν από τα αμάξια και πήγεναν στά χωριά καί μετά στά αντάρτηκα. Και με την συμφωνία της Βάρκιζας που έγειναι περίλτον τέλος Ιανουαρίου 1945 παρédωσαν τα όπλα οι Αντάρτες εκάθησαν και οι Εβραϊή στα σπίτια τους και σε άλα Κράτη που είχαν φήγη από τήν φάλαγγα όταν η Γερμανοί έχασαν τόν πόλεμο και ανασυνκροτήθηκαν τα Κράτη τους πήγαν τους Εβραίους στόν τόπο της διαμονής των. Τα Μαγαζιά άρχισαν καί τά έκλεβαν τά κάναν διαρρηξι πιάσαν οι Γερμανοί δυό παιδιά που κλέβαν μέσα στά Μαγαζιά τα Εβραϊήκα και τούς κρέμασαν στον Μόλο στά



Από την εκτόπιση των Εβραίων των Ιωαννίνων. Διακρίνονται στο κέντρο (με το μπαστούνι) ο Ελιασάφ Μάτσας και δίπλα ο γιος του Μιχαήλ Μάτσας. Επίσης από αριστερά διακρίνονται οι: Σαμ Μέρ, Δρ. Νισήμ Σαμουήλ και Ηλίας Εσκενάζι.

Γιάννενα για παραδειγματισμό και διά πανηκό να σταματίσουν ταις κλεψές αλλά η δουλιά αυτή δεν σταματούσε κλέβαν Έλληνες κλέβαν και οι Γερμανοί όσπου τα μισά έκλεψαν τα παρέδωσαν στες αρχές των Ιωαννίνων και εκείνοι όσα δεν μπόρεσαν να τα πουλίσουν τα μήρασαν στα χωριά τα πυροπαθή.

Όσοι γλύτοσαν και ήρθαν στα Γιάννενα τους έδωσαν τα σπίτια τους και τα Μαγαζιά τους. Και ό-σοι δεν γύρρησε κανένας από την οικογένεια Συ-γκρότησαν μία επιτροπή Εβραιική και τα πούλι-σαν σπίτια και Μαγαζιά.

Οι Γιαννιώτες βρήκαν λεπτά στα σπίτια τα ε-βραϊήκα και κυρίως χρυσή λίρα. Τους Εβρέους τους πήγαν κατευθίαν στην Γερμανία στα Στρατό-πεδα. στο Νταχάου ήταν το μεγαλήτερο Στρατόπε-δο ήταν ολόκληρο Εργοστάσιο εκεί ήσαν μαπαράγ-γες ξύλινες και μεγάλες που μέναν οι άνθρωποι μέσα. Μετά ήχαν με κτηρία φκισμένους τους Φούρνους πέτρινα καλοφκιασμένους. είχαν θάλα-μο διαμονής δήθεν είχαν θάλαμο δήθεν για μπάνιο με Ντούζ πολή μεγάλον, τους έρεαν από ταις πα-ράγγες τους λέγαν θα πάμε διά Μπάνιο τους πήγε-να ανά πενίντα στόν θάλαμο αναμονής τούς λέγαν και βγάζαν τα χούχα άνιγαν την Πόρτα δήθεν του μπάνιου τους βάζαν μέσα τους κλήναν με τόση ε-

φαρμογή που ήταν η Πόρτες που δεν εύγεναι τίπο-τε από μέσα. οι Άνθρωποι περιέμεναν νερό για μπάνιο και αυτοί άνηγαν τα Ντούζ με ηλυτιριόδη αέρια τους πέθεναν και μετά δήπλα ήταν οι Φούρ-νοι τους πέταγαν μέσα και αλού έβγεναι το λύπος αλού τα ζουμιά και μεσα στο φούρνο ήχαν σκάρες σαν ταις μασίνες και πέφταν η στάχτη. Μάς λέγαν τα λύποι τα κάναν σαπούνη.

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:

ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ:

Ο Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ. ΜΩΨΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΓΡΑΦΕΙΩΝ:

Βουλής 36 • 105 57 ΑΘΗΝΑ Τηλ. 32.44.315-8

E-mail: hkhis@hellasnet.gr

Internet site: <http://www.hellasnet.gr/jews/kis.html>

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Πολιτικά Θέματα ΕΠΕ, Υψηλάντων 25 Αθήνα, τηλ.: 72 18 421

Διανέμεται Δωρεάν



Το Αρχοντικό Ισάκ Δανιέλ στην Ξάνθη

Του κ. ΘΩΜΑ ΕΞΑΡΧΟΥ

Αρχοντικό Ισάκ Δανιέλ.
Σήμερα έχει παραχωρηθεί
από το Δημόσιο στο Δ' Σώμα
Στρατού και στεγάζει το
Στρατολογικό Γραφείο Ξάνθης
και το Φρουραρχείο (κεντρική
είσοδος)

Το έτος 1934 η 25η Μαρτίου ήταν διπλή γιορτή, γιατί μαζί με την Εθνική γιορτάστηκε και η συμπλήρωση μιας δεκαετίας από την ανακήρυξη της Ελληνικής Δημοκρατίας. Ήταν ημέρα Κυριακή και οι σαλπικτές του 41ου Συντάγματος Πεζικού, μαζί με τη Φιλαρμονική του Δήμου, σημαίνουν το “Εωθινόν” παρελαύνοντας στους δρόμους της πόλης από την έκτη πρωινή. Συγχρόνως, τα πολυβόλα του 41ου Συντάγματος βάλουν “κατά ριπές” από τον εξώστη του “Μεγάρου Δημοσίων Οικονομικών”. Ποιο ήταν αυτό το Μέγαρο;

Στη γωνία των δρόμων Ελευθερίου Βενιζέλου και Κονίτσης (άλλοτε Ερμού) βρίσκεται το τριώροφο κτίριο, όπου σήμερα στεγάζεται στο Στρατολογικό Γραφείο.

Το κτίριο αυτό ανήκε στον Εβραίο Ισάκ Δανιέλ. Από τον επαγγελματικό οδηγό του Νικολάου Ιγγλέση του 1910-1911 διαπιστώνουμε ότι ο Ισάκ Δανιέλ ασχολείται με ασφάλειες ζωής και πυρός, αντιπροσωπεύοντας την εταιρεία Union de Paris (ένωση Παρισίων) και συγχρόνως τυγχάνει έμπορος καπνών σε φύλλα (καπνέμπορος).

Τον Ιούνιο του 1922 πουλάει κτίσματα και δηλώνει καπνέμπορος και τον Ιούλιο του 1923 αγοράζει κτίσμα και δηλώνει την ίδια επαγγελματική του ιδιότητα. Είναι γνωστός ως «Σαρκούτσος». Μάλλον παραφθορά από το Ισάκ, Ισακούτσος, Σαρκούτσος.

Πέθανε το 1924 και υπάρχουν σήμερα Ξανθιώτες που θυμούνται τη μέρα της κηδείας του. Τον συνόδευσε η Φιλαρμονική του Ορφείως μέχρι τα Εβραϊκά Νεκροταφεία.



Ήταν ένας κοντός μάλλον άνθρωπος και λέγεται ότι ήταν ο πρώτος κάτοχος ιδιωτικού αυτοκινήτου στην Ξάνθη.

Απ' όλη την έρευνα φαίνεται πως η Σολ, η γυναίκα του Ισάκ Δανιέλ, είχε απλά την επικαρπία των ακινήτων, ενώ είχε γραπτή διαθήκη για τους ανεψιούς του, Σαλβαντόρ και Ντίνο.

Έτσι, τον Ιούλιο του 1930 οι δύο ανεψιοί του, με έγγραφη αίτησή τους ζητούν να μάθουν τα περιουσιακά στοιχεία του θείου τους.

Εν τω μεταξύ, στο Δημόσιο Ταμείο Ξάνθης είχαν βεβαιωθεί φόροι κληρονομιάς για το διάστημα από το 1924 μέχρι το 1931 και προχώρησε η κατάσχεση και πλειστηριασμός του ακινήτου της οδού Βενιζέλου, το 1932. Ο πλειστηριασμός κατακυρώθηκε υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου για 790.000 δραχμές, ποσό το οποίο συμψηφίστηκε με το χρέος το βεβαιωθέν της κληρονομιάς των Δανιέλ.

Ο Συμβολαιογράφος Εμμανουήλ Σκούφος, ο οποίος διενήργησε τον πλειστηριασμό γνώρισε το αποτέλεσμα στους ανεψιούς Σαλβαντόρ, κάτοικο Δρεσδης και Ντίνο κάτοικο Παρισιών:

Ας δούμε πώς περιγράφει ο συμβολαιογράφος το κτίριο κατά το έτος 1932 που έγινε ο πλειστηριασμός:

«Οικία τριώροφος, λιθόκτιστος, κεραμοσκεπής στη γωνία Ερμού και Χρύσης.

Άνω όροφος: πέντε δωμάτια, σαλόνι, κουζίνα και αποθήκη με ταράτσα.

Μεσαίος όροφος: πέντε δωμάτια, σαλόνι, μαγειρείο με ταράτσα.

Ισόγειο: Πέντε μαγαζιά στην οδό Χρύσης και τέσσερα στην Ερμού. Συνολική έκταση 1.200 τ.μ.

Συνορεύει: ανατολικά με οικόπεδο Θεοδώρου Ταρσάνη, αρχικώς με οδό Ερμού, δυτικά με οδό Χρύσης και νότια με ακίνητο Μουσουλμανικής Κοινότητας».

Ο Ισάκ Δανιέλ συνολικά είχε στην Ξάνθη, εκτός από το κτίριο της οδού Βενιζέλου, άλλα τρία καταστήματα και δύο καπναποθήκες.

Στην πώληση των καπναποθηκών πήραν μέρος (το 1935) οι ανεψιοί του, Ντίνο και Σαλβαντόρ.

Ο φάκελος Ισάκ Δανιέλ κλείνει στην Ξάνθη το Δεκέμβριο του 1958, όταν οι ανεψιοί του, Σαλβαντόρ και Τζανή (κληρονόμος του Ντίνου), πωλούν τα τρία συνεχόμενα μαγαζιά στην οδό Μιχαήλ Καραολή.

Το κτίριο χρησιμοποιήθηκε από το 1932 μέχρι τις 06.04.1941 από την Οικονομική Εφορία Ξάνθης και το Δημόσιο Ταμείο (Δ.Ο.Υ. όπως λέγεται σήμερα) και έτσι πήρε το όνομα «Μέγαρο Δημοσίων Οικονομικών».

[Από το βιβλίο *Τα Αρχοντικά της οδού Ελευθερίου Βενιζέλου*, έκδοση της Δημοτικής Επιχείρησης Ανάπτυξης Ξάνθης, 1999]

Βιβλίο

* MYRIAM ANISSI-MON : «*Sa majesté la mort*» *Η αυτού μεγαλειότητα ο θάνατος*. (Εκδόσεις Seuil, "Solo")

Μετά από μία βιογραφία του Primo Levi, η Μύριαμ Ανισίμοβ επανέρχεται στο μυθιστόρημα για να μας θυμίσει, διά μέσου της μνήμης των δικών της ανθρώπων, τα θύματα της ναζιστικής βαρβαρότητας.

"Σχεδόν όλα τα μέλη της οικογένειάς μας είχαν εξοφρανιστεί πριν τη γέννησή μου". "Όταν ένα βιβλίο αρχίζει με μία τέτοια φράση και όταν το μάτι του αναγνώστη σαρώνοντας τη σελίδα συλλαμβάνει ένα όνομα (Τρεμπλίνκα), μία έκφραση ("Totenjuden": «Εβραίοι του θανάτου»), και μια λέξη που θα έπρεπε να είναι κοινοτυπία αλλά δεν θα είναι ποτέ πια (η λέξη στρατόπεδο), τον καταλαμβάνει κατανυκτική σιωπή.

Η Μύριαμ Ανισίμοβ είχε ήδη εκδώσει έξι βιβλία όταν, το 1989, εξέδωσε το «Το μετάξι και οι στάχτες» με ψευδώνυμο, αναμφίβολα για να αποφύγει το να ξεφύγει το μυθιστόρημα προς την αυτοβιογραφία. Στο βιβλίο αυτό αναπολούσε την παιδική της ηλικία στη Λυών, το ευμετάβλητο όραμα της πραγματικότητας που έφερε στην επιφάνεια την εναλλασσόμενη χρήση των γαλλικών και των γίντις, καθώς και την ανάμνηση του διασωθέντος α-

πό το Αουσβιτς θείου της, που διηγόταν στους γονείς του κοριτσιού πως ο παπούς, η γιαγιά και τα άλλα μέλη της οικογένειας είχαν προορισμό τους θαλάμους αερίων του Μπιρκενάου.

Αφού δοκίμασε το θέατρο και το τραγούδι -κι ενώ έψαχνε την έμπνευσή της σε πολυτελείς παλιατζούρες του μεσοπολέμου- η Μύριαμ Ανισίμοβ εγκαθίσταται στο γιουσουρούμ του Μαλίκ με μεγάλη επιτυχία μέχρι τη μέρα που μαθαίνει ότι τα πολύτιμα μεταξωτά και κεντητά που είχε επιδορθώσει και μοσχοπονήσει προέρχονταν από το εμπορικό κέντρο του Αουσβιτς, όπου είχαν στοιβαστεί τα ρούχα και τα κοσμήματα των θυμάτων... Αυτό λοιπόν ήταν που της φανέρωσε την επιτακτική ανάγκη να συμβάλει στη διατήρηση της μνήμης, που ήδη κινδύνευε να χαλυνθεί από τη λησμονιά, των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας. Δεν ήξερε ότι συχνά η ιστορία αλλάζει το ακατονόμαστο σε μύθο κι ότι δεν υπάρχει μέλλον αν αφήνουμε το παρελθόν να σβήσει.

Έτσι, η συγγραφέας αφιερώθηκε στο θέμα του παρελθόντος των στρατοπέδων ώστε κανείς να μην τολμήσει πλέον να αρνηθεί την ύπαρξή τους. Και η έρευνά της, από τη μια χώρα στην άλλη, που συνέλεγε εδώ κι εκεί τις ομολογίες των μαρτύρων της βαρβαρότητας ακόμη και των εγκληματιών που αναγνώριζαν τα γεγονότα, κατέληξε σ' ένα αναγκαίο έργο: τη

μεγάλη βιογραφία του Πρίμο Λέβι.

Σ' αυτό το καινούργιο βιβλίο, η πρόθεση της Μύριαμ Ανισίμοβ είναι κυρίως να απονείμει δικαιοσύνη, να δώσει το λόγο στους πεθαμένους της οικογένειας που δεν γνώρισε. Αλλά πίσω απ' αυτά, κατακλυάσαν χιονοστιβάδα το πλήθος των θυμάτων των στρατοπέδων για να καταλάβουμε αυτά που υπέστησαν: τα ίδια τα θύματα θα μπορούσαν να μιλήσουν για το μαρτύριό τους; Η μητέρα της αποτέλεσε γι' αυτήν τον θεματοφύλακα της μνήμης της, της μνήμης των δικών της και μαζί με τους δικούς της όλων των επιζησάντων "ένος πολιτισμού που τον καταβρόχθισαν οι στάχτες", που είχαν το καθήκον να διατηρηθούν στη ζωή παρόλο ότι, όπως λέει, "δεν πήραμε καθόλου μένος σ' αυτόν τον κόσμο τον προγενέστερο της καταστροφής για τον οποίο τα γίντις είναι η προνομιούχος έκφραση: η γλώσσα της ζωής έγινε γλώσσα του θανάτου".

Κατά διαστήματα η αφήγηση διακόπτεται για να δώσει τη θέση της σε καινούργιες αποκαλύψεις, σε ανέκδοτους καταλόγους της ελεεινότητας: αποδείξεις, κι άλλες αποδείξεις, συσσωρευμένες, ταξινομημένες για να ενισχύσουν το τείχος ενάντια στη λήθη.

Η Μύριαμ Ανισίμοβ δεν συμεριζείται την "απόπειρα / πειρασμό" του Πρίμο Λέβι, ο οποίος προς το τέλος (στο βιβλίο «Τα Ναυάγια και οι διασωθέντες») προ-

σποπαθούσε να κατανοήσει τον καταπιεστή, παίρνοντας το ρίσκο να βυθίσει το βλέμμα του στην καρδιά της ανθρώπινης φύσης, εκεί όπου το βάθος δεν έχει πυθμένα, εκεί όπου θα μπορούσε κανείς να υποψιαστεί ότι το Κακό δεν είναι παρά ένα ανθρώπινο λάθος, του οποίου κάθε άνθρωπος είναι το θύμα. Η Μύριαμ έχει δικιο: είναι πολύ νωρίς, πάντα θα είναι πολύ νωρίς.

Αντιθέτως, υιοθετώντας το ύφος και τις ελευθερίες της μυθιστορηματικής αφήγησης απομακρύνεται, ξεφεύγει δυο φορές από το θέμα του έργου της από τη μια πλευρά με το πορτραίτο ενός μεγάλου διευθυντή ορχήστρας, του Ρουμάνου Σύλβιου Ελιάντου (που ο αναγνώστης ο λιγότερο μουσικός φίλος θα τον αποκαλούσε με το αληθινό του όνομα Σέργιου Σελιμπιντάνς) κι από την άλλη με την περιγραφή μιας βραδινής βόλτας που σου κόβει την ανάσα στη ζώνη των φορτίων του αεροδρομίου Κένεντι. Δυο κομμάτια απρόσμενα αλλά υπέροχα.

Η Μύριαμ Ανισίμοβ τελειώνει με την πεποίθηση ότι η βαρβαρότητα του 20ου αιώνα αχρήστευσε το μυθιστόρημα. Τα δύο κείμενα που προαναφέραμε επιτρέπουν να υποθέσουμε ότι θα επανέλθει: η φαντασία δεν είναι ματαιοπονία, είναι ίσως η διεύρυνση των απλών διαισθήσεων.

Hector Bianciotti
("Le Monde", 12.11.1999)

*** ΛΕΩΝ ΑΣΚΕΝΑΖΙ :**

«La parole et l'écrit» Ο προφορικός και ο γραπτός λόγος. Σκέψεις πάνω στην εβραϊκή παράδοση σήμερα. (Εκδόσεις Albin Michel)

Πορτογαλίτο: Για τον Λ. Ασκενάζι η αλήθεια της εβραϊκής σκέψης δεν περιέχεται σε κανένα σύστημα και σ' αυτό έγκειται το επίπεδο της οικουμενικότητάς της που η φιλοσοφία δεν μπορεί να φτάσει.



Λέων Ασκενάζι

Ραββίνος και φιλόσοφος ο Λέων Ασκενάζι είναι μαζί με τον Εμμανουέλ Λεβινάς και τον Αντρέ Νέερ ο ένας από τους πρωτεργάτες της ανανέωσης της εβραϊκής σκέψης στη Γαλλία της επαύριο του δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου: Ο Εμμανουέλ Λεβινάς για την ταλμουδική σκέψη, ο Αντρέ Νέερ για την προφητεία και ο Λέων Ασκενάζι για την Καμπαλά. Για πρώτη φορά συγκεντρώθηκαν τα άρθρα και οι διαλέξεις του Ασκενάζι.

Γεννημένος στην Αλγερία το 1922, ο Λέων Ασκενάζι έζησε στη Γαλλία μέχρι το 1967, οπότε και εγκαταστάθηκε στην Ιερουσαλήμ, όπου «ο ιουδαίος ξανάγινε εβραίος», όπου και παρέμεινε μέχρι το θάνατό του το 1996. Μετά τον ραββίνο Γιάκωβ Γκορντέν, ο Λέων Ασκενάζι προσπάθησε να μεταδώσει

τις διδασκαλίες της εβραϊκής σκέψης μέσω των φιλοσοφικών θεωριών.

Αν και διδάξε πολύ και συζητήσε τα πιο σημαντικά φιλοσοφικά και εκκλησιαστικά ζητήματα στη Γαλλία, όπου ήταν διευθυντής της σχολής Orsay, στον Καναδά ή στο Ισραήλ (όπου ίδρυσε το Ινστιτούτο Εβραϊκών Σπουδών Mayanot), χαρακτηριζόταν, με χιούμορ και λογοπαίγνια, ο Λέων Ασκενάζι δεν έγραψε ποτέ βιβλία με την έννοια του όρου αυτού. Ωστόσο, λόγω της σοβαρότητας της σκέψης του και του χαρίσματος του σύνθεσης μεταξύ φιλοσοφίας και θρησκείας, μπορούμε να τον συγκρίνουμε με τον Μάιμονιδη ή τον Elie Benamozegh. Γνωστός με το όνομα Μανιτού (το τότε του στους κύκλους των διαφωτιστών ισραηλιτών της Γαλλίας) υπήρξε πάνω απ' όλα εκπαιδευτής και αφυπνιστής πνευμάτων, λακωνικός, ένας δάσκαλος στην παράδοση των ραββίνων του Ταλμουδ.

Το έργο αυτό, που συγκεντρώνει κείμενα δημοσιευμένα σε επιθεωρήσεις ή από ανακαταγραφή διαλέξεων, δεν είναι καθόλου εύκολο. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι, όπως η Καμπαλά στην εβραϊκή παράδοση, πρέπει να είναι κανείς 40 ετών για να ακολουθήσει τους λεπτούς μαϊνάνδρους της σκέψης του ρήτορα ο οποίος, με μεγάλη ακρίβεια, με σθένος σκέψης και αυστηρότητα, χωρίς οίκο στοχεύει να διασαφηνίσει τις δομές της εβραϊκής ταυτότητας.

Εδώ επικαλείται το εβραϊκό όραμα της συλλογικής μοίρας της ανθρωπότητας, την πνευματική εμπειρία του ατόμου μέσα από τη σχέση του με το Θεό, καθώς και τα σημεία σύγκλισης και απόκλισης μεταξύ των διαφόρων μονοθεϊστικών δογμάτων και κυρίως την αντι-

παράθεση με τον Χριστιανισμό. Η μεθοδολογική προσέγγιση, χαρακτηριστική του συγγραφέα, η οποία βασίζεται ουσιαστικά στη σύγκριση, επιτρέπει έναν εσωτερικό διάλογο μεταξύ των παραδόσεων και ένα παιχνίδι έμμεσων ερωταποκρίσεων που διαφωτίζουν συγχρόνως την εβραϊκή και τη δυτική σκέψη.

Έτσι, ο Λέων Ασκενάζι «περνά από κόσκινο» τη φιλοσοφική κριτική του Καντισμού, ακόμη και τον επικουρισμό, ο οποίος «καθιστά τη γνώση αυτό-απόλαυση», ενώ η προσέγγιση της αλήθειας είναι για τον φαρισαίο ταλμουδιστή όχι ο σκοπός αλλά το μέσο «της διακρίσεως της ανθρώπινης σκέψης μπροστά στο Θεό με την εκπλήρωση μιας εντολής δεδομένης συμπεριφοράς». Με άλλα λόγια, για τον Ιουδαϊσμό είναι η πράξη που είναι θεμελιώδης γιατί μέσω αυτής παίρνει σάρκα και έτσι γίνεται κατανοητή η ιδέα.

Για το λόγο αυτό ο Λ. Ασκενάζι δεν διστάζει να θέσει υπό αμφισβήτηση ακόμη και την έννοια της φιλοσοφίας ως «αυτόνομης έρευνας για την αποκάλυψη της αλήθειας, μέσα στην προσπάθεια της κατανόησης της ανθρώπινης μοίρας», της οποίας το σφάλμα είναι ότι διαμορφώνει κλειστά συστήματα που δεν προσφέρουν τίποτα πια στην κατανόηση του κόσμου.

Αντίθετα, η εβραϊκή σκέψη δεν έχει το δικό της περιεχόμενο της αλήθειας σε κανένα σύστημα και σ' αυτό έγκειται το επίπεδο της καθολικότητας που έχει και το οποίο η φιλοσοφία δεν μπορεί ποτέ να φτάσει: ενώ η φιλοσοφία παρουσιάζει τον άνθρωπο να μιλάει μέσα στη σιωπή του Θεού, ο θρησκόος άνθρωπος μιλάει μέσα σε μια σιωπή γεμάτη από μια

προγενέστερη αποκάλυψη, δηλαδή, μιλάει «στη θέση του Θεού».

Πράγματι ο Ιουδαϊσμός, όπως γεννήθηκε, καθιστά τον σκοπό αποκάλυψης: Η εβραϊκή θρησκεία θεμελιώθηκε από τον προφήτη Εζρά έξω από το Ισραήλ για να απευθυνθεί σ' ολόκληρη την ανθρωπότητα. Η Τορά και το Ταλμουδ για την ηθική και η Καμπαλά για τη μεταφυσική είναι οι τρεις κλάδοι του Ιουδαϊσμού επί των οποίων ο Λέων Ασκενάζι θεμελιώνει τη σκέψη του αντίθετα με εκείνους που τα απορρίπτουν για να «ελληνικοποιηθούν», όπως ο Σπινόζα ή ο Μπέργκσον, διατρέχοντας έτσι τον κίνδυνο της αίρεσης ή «ακόμη χειρότερα, της μετριότητας».

Για τον Λ. Ασκενάζι η βασική εβραϊκή ενόραση βασίζεται στο γεγονός ότι καλούμεθα να γίνουμε ένα «ποιος». Το βάθος του ερωτήματος του ανθρώπου είναι: ποιος θέλησε τι; Ποιος έπρεπε να το κάνει και ποιος το ζήτησε; Η απάντηση σ' αυτό το ερώτημα βρίζεται αν αναφερθούμε στον κόσμο μέσω της πράξης της τροφής, συγκρίνοντας την πράξη της γνώσης μέσα στην Καμπαλά με την πράξη της πέψης. Αν το γεύμα είναι τόσο σημαντικό στις θρησκευτικές παραδόσεις είναι διαμέσου αυτής της συγκεκριμένης σαρκικής χειρονομίας που συγκροτείται η γνωστική συνείδηση και η ηθική συνείδηση στο υψηλότερο επίπεδο της ενότητας των υποκειμένου και του κόσμου.

Για τον Λ. Ασκενάζι δεν μπορεί κανείς να σκεφτεί την εβραϊκή παραδοσιοκρατία χωρίς την Καμπαλά, δηλαδή χωρίς την εσωτερική της παράδοση που βασίζεται πάνω στην προφητεία. Γιατί η Καμπαλά δεν είναι μια αφηρημένη μεταφυσική αλλά

ενσυχώνεται σε μια πρακτική και μια ηθική εννοώ- ντας όχι την συμμόρφωση σε μια προσταγή αλλά το ίδιο το ον. Η ηθική για τον Α. Ασκε- νάζι έχει εξ αρχής μια οντο- λογική σημασία: τη μεταμόρ- φωση του όντος λόγω της στάσης της θέλησής του. Συ- γκρατούμε επίσης απ' αυτή τη διδασκαλία την ανάλυση της έννοιας του Σαμπάτ, που υπενθυμίζει για τον καββαλι- στή την δημιουργία του κό- σμου, γιατί καθαγιάζει το δε- σμό μεταξύ του δημιουργού και του Ισραήλ, καθώς ο Θε- ός σταμάτησε να δημιουργεί την έβδομη ημέρα. Την Παρα- σκευή το βράδυ, σταματώ- ντας με τη σειρά του κάθε δραστηριότητα, ο Εβραίος δίνει έμπρακτη απόδειξη ότι παρά τα φαινόμενα ο κόσμος έχει ένα δημιουργό που είναι κρυμμένος: εδώ βρίσκονται οι δύο θεμελιώδεις ενοράσεις του Ιουδαϊσμού που δεν μπο- ρούν να τις εννοήσουν πλή- ρως παρά μόνον εκείνοι που τις ασκούν.

Eliette Abecassis
(«Le Monde», 29.10.1999)

*** ΥΠΟ ΤΗ ΔΙΕΥΘΥΝ- ΣΗ ΤΟΥ PIERRE- ANDRE TAGUIEFF :**
“L' Antisemitisme de plume 1940 - 1944” O Αντισημιτισμός της πέ- νας 1940-1944 - Μελέτες και ντοκουμέντα. (Εκδό- σεις Berg International)

Το έργο που εκδόθηκε υ- πό την καθοδήγηση του Pierre-Andre Taguieff συνι- στά μια τυπολογία των γρα- πτών χειμένων των αντιση- μιτών διανοούμενων υπό την Κυβέρνηση του Βισύ. Τυπολογία «του αισχρού» που μας επιτρέπει να συλ- λάβουμε τον βαθμό της βλα- πτικότητάς τους.

Το θέμα θα μπορούσε να

φανεί τετριμμένο. Διαβάζο- ντας ωστόσο το πόνημα του Taguieff και μιας ομάδας δώ- δεκα ερευνητών αντιλαμβά- νεται κανείς ότι πολλά απο- μένουν να ειπωθούν για τον αντισημιτισμό των συγγρα- φέων, των δημοσιογράφων και των πανεπιστημιακών της Κυβέρνησης του Βισύ. Πρόκειται περισσότερο για ένα σκελετό οικοδομήματος, λίγο εγκαταλελειμμένου με- τά τα εγκαίνιά του, τη δεκαε- τία του '70, από τα έργα των Λέων Poliacov, Μίκαελ Marrus ή του Πασκάλ Ory. Εν τω μεταξύ, η προσοχή των ιστορικών συγκεντρώ- νεται περισσότερο στα γρα- νάζια τα οποία πιο αθόρυβα απ' ό,τι οι διανοούμενοι έ- καναν τη μηχανή να γυρίζει οδηγώντας προς τον εκτοπι- σμό. Στρατευμένοι και «πάνσοφοι» ιδεολόγοι, οι ο- ποίοι με τις εξάρσεις της σπασμωδικής ιουδαιοφο- βίας τους περιλαμβάνονται στο επεξηγηματικό πλαίσιο της «κοινοτοπίας του κα- κού», ξαναπερνάνε στη σκιά ενώ «κανονικοί άνθρωποι», αστυνομικοί, πολιτοφύλα- κες, γραφειοκράτες ή νομι- κοί καταλαμβάνουν το ου- σίως μέρος του πεδίου της έρευνας.

Ήταν λοιπόν ένας ακόμη περισσότερος πρόσφορος λό- γος ώστε να επανέλθουμε στο ότι ο δημόσιος υπάλλη- λος «εγκληματίας των εγ- γράφων» μπόρεσε να φανεί ότι απαλλάσσει τον «εγκλη- ματία της πέννας».

Πέρα από το ζήτημα των ευθυνών των μεν και των δε η έκδοση αυτή πείθει για την επιστημονική ανάγκη να εξε- τάσει κανείς εκ του σύνεγγυς αυτή τη σιχαμερή λογοτε- χνία, ώστε να καταρτίσει απ' αυτήν μια τυπολογία και να καταμετρήσει πιο συγκε- κριμένα το βαθμό της βλα- πτικότητάς της στην κοινω- νία του καιρού εκείνου. Η α- κροαματική διαδικασία αυ-

τών των «γραφόντων» που είχαν εμπλακεί στην πραγ- ματοποίηση ενός προγράμ- ματος «κάθαρσης» του έ- θνους προσθέτει μια ιδιαίτε- ρη μορφολογία σε μια στιγ-μή που, χάση κυρίως στα έρ- γα του Pierre Laborie, γνω- ρίζουμε καλύτερα τις αντι- δράσεις της κοινής γνώμης της εποχής εκείνης απέναντι στην αντιεβραϊκή πολιτική που άσκησε το Γαλλικό Κράτος μεταξύ 1940 και 1944. Μια γνώμη που, κατά τα πρώτα έτη του καθεστώ- τος, υπήρξε σφαιρικά «χω- ρίς αντίσταση».

Εγκυκλοπαιδικό δοκίμιο

Αυτή η ανθολογία του α- ντιεβραϊκού μίσους τοποθε- τείται ανάμεσα στο δοκίμιο και την εγκυκλοπαίδεια. Στις μελέτες που την συνθέ- τουν (βασισμένες σ' ένα συ- στηματικό «ξεπουπούλια- σμα» του Τύπου), προστίθε- νται πολυάριθμα βιογραφι- κά σημειώματα και περίπου διακόσιες σελίδες εμετικών ντοκουμέντων πολλά από τα οποία έρχονται στην επι- φάνεια για πρώτη φορά: δια- γωνισμός με βραβείο στον α- ναγνώστη του *Au Pilon* που θα βρει τον καλύτερο τρόπο για να «ξεφορτωθούμε τους Εβραίους», προσκλητήρια στο φόνο, δημόσιες καταγγε- λίες. Μια τέτοια συλλογή ε- πιτρέπει να προσμετρήσου- με το βάθος, που σήμερα δύ- σκολα μπορούμε να φαντα- στούμε, αυτού του ξέφρενου, ολοκληρωτικού, έμμονου μί- σους που είχε μεταβληθεί σε πραγματικό όραμα του κό- σμου. Αν το σκεπτικό της ι- ουδαιοφοβίας προσαρμόζε- ται στις περιστάσεις για να ριζοσπαστικοποιηθεί δεν παραλείπει επίσης να κυρι- ευθεί απ' αυτό το παράξενο φαινόμενο του ρητορικού αυτισμού που χαρακτηρίζε- ται από την αόριστη επανά-

ληψη των ιδίων στερεοτύ- πων (η συννομισία, η εισβο- λή, ο «κυρίαρχος Εβραίος» κλπ.).

Το βιβλίο φωτίζει επίσης τις τροχιές, εντελώς διαφο- ρετικές, αυτών των προσπα- γανδιστών, φανατικών ή καιροσκοπών, που εμπλέκο- νται σε ενεργό συνεργασία με τον κατακτητή. Μια από τις πιο γνωστές (Celine, Rebatet), αλλά επίσης και μερικές από τις ημι-στρατευ- μένες και τις λιγότερο διά- στες, όπως του Henry Coston, κόλακα της ναζιστι- κής Γερμανίας από τα χρό- νια του '30, του δικηγόρου Henry Labroue, ο οποίος ι- δρύει το πρώτο ινστιτούτο εβραϊκών σπουδών στο Μπορντώ ή του Pierre- Antoine Cousteau, συντάκτη του *«Je suis partout»* που ε- ξέδιδε ο Robert Brasillach και αδερφού του διοικητή που θα παρέμβει γι' αυτόν στην Απελευθέρωση.

Το έργο φέρνει επίσης στο φως πολύτιμα στοιχεία πάνω στο δημοσιογραφικό κόσμο ο ρόλος του οποίου, στο χώρο μεταξύ πολιτικής και κουλτούρας, υπήρξε α- ποφασιστικός. Ανακαλύ- πτει κανείς εκεί μέχρι ποιου σημείου οι γραφιάδες αυτοί αποτελούν ένα «περιβάλ- λον» όπου όλοι γνωρίζο- νται, δειπνούν μαζί, επα- γρυπνούν και απεχθάνο- νται. Η Annick Durrafour, που υπογράφει τη μελέτη που είναι αφιερωμένη στον συγγραφέα του *Bagatelles pour un massacre*, μας απο- καλύπτει έναν στρατευμένο αντιεβραίο Celine ο οποίος σε μεγάλο βαθμό «παράλη- ρεί», οργανώνει πολλά και παίρνει πολύ στα σοβαρά το ρόλο του τού οδηγητή γνώμης: έναν Celine της πε- ποίθησης και όχι μόνο της προβοκάτσας, πολιτικά ε- νεργό στα δίκτυα της προ- ναζιστικής κοινωνικότη- τας.

Ποικιλία απόψεων

Ενώ καμιά φορά έχει την τάση να εξετάζει συνολικά τον αντισημιτισμό της Κυβέρνησης του Βισύ, το βιβλίο φέρνει στο φως την ανομοιογένεια του φαινομένου κι αυτή είναι αναμφίβολα η κυριότερη προσφορά του. Μεταξύ των οπαδών του Celine και των οπαδών του Maurras, των οπαδών του Βισύ και της παρισινής ακροδεξιάς που στιγμάτιζε τη «μαλακή στάση» του Βισύ είναι λίγο σαν πόλεμος όλων προς όλους. Όμως ακόμη κι έτσι, παράδοξως, την πλειοψηφία με επικεφαλής τον Celine τη βασανίζει η ιδέα να δημιουργήσει ένα ενιαίο αντιεβραϊκό κόμμα ικανό να αποσπάσει το αντισημιτικό μέτωπο από τους πολέμους των κλικών.

Από την πλευρά του Taguieff, που ανοίγει την έκδοσή με ένα πολύ σημαντικό κεφάλαιο, η επιμονή πάνω σ' αυτή την διαφοροποίηση έγινε επίσης για να ενοχλήσει εκείνους που, στα μάτια τους, συγχέουν τον «Πεταϊνισμό» και τον βιολογικό ρατσισμό. Η ιδέα που αναπτύχθηκε συνοψίζεται σε δύο «όχι». Όχι ο αντισημιτισμός του Βισύ δεν είχε ως στόχο την εξόντωση των Εβραίων και μόνο μια λογική συνεργασία οπρωγμένων σ' αυτή την ακρότητα, έκβαση της ήττας, εξηγεί τη γαλλική συμμετοχή στο Ολοκαύτωμα. Όχι, εν αντιθέσει με τη θέση του ιστορικού Zeen Sternhell – που ο Taguieff εννοεί να διαψεύδει κατά κανόνα – το Βισύ δεν αποτελεί κατά κανένα τρόπο την εφαρμογή ενός προγράμματος φυσικής εξάλειψης της οποίας το εισαγωγικό μέρος το είχαν σοφιστεί στη Γαλλία της Belle Epoque.

Αν ο συγγραφέας παραδέχεται ότι μια πνευματική αυτόχθων παράδοση προετοίμασε την κοινή γνώμη να δε-

χτεί την αντιεβραϊκή διάκριση, αυτή θα ήταν ο αποκαλούμενος αντισημιτισμός του «Κράτους», η ουσιαστική ξενοφοβία που διαδόθηκε από τον Maurras και το Γαλλικό Κίνημα. Προέβλεπε τον αποκλεισμό, όχι τη διαδικασία θανάτωσης.

Βεβαίως ο Taguieff δεν αρνείται την ύπαρξη ενός αντισημιτισμού εθνο-φυλετικής παραγωγής, τυπικά γαλλικού (ο Εβραίος ως «ράτσα» αναλλοίωτη και αναφομοίωτη που χαρακτηρίζεται από μια ιδιαίτερη κληρονομιά).

Ο Celine, που δεν ορκίζεται παρά στο όνομα της «επιστήμης» ή ο ανησυχητικός ανθρωπολόγος George Montandon, η περίπτωση του οποίου αποτελεί το αντικείμενο μελέτης του Marc Knobel, αποτελούν την εικονογράφηση της ιδέας αυτής. Μέσα στο πάθος του να απορρίψει αυτό που αποκαλεί «sternhelien ντετερμινισμό», μέσα στην ανησυχία του να διαχωρίσει τον γαλλικό αντισημιτισμό και τον γερμανικό αφανισμό μπορούμε εν τούτοις να αναρωτηθούμε αν ο ιστορικός των ιδεών δεν έχει την τάση να οξύνει την αντίθεσή τους.

Σε όλο το εγχείρημά του για κατηγοριοποίηση ο Taguieff μοιάζει να αμφιβάλλει ότι ο αντισημιτικός σκοπός των πιο λυσσαλέων από βιολογικό αντισημιτισμό γάλλων αποστόλων υπήρξε η φυσική εξόντωση. «Στο χώρο του «κλασσικού» αντισημιτισμού, συμπεραίνει, οι «λύσεις» του «εβραϊκού ζητήματος» περιορίζονταν σε τρεις: την αφομοίωση (...), τη διάκριση (...) και την εκδίωξη. Μια τέταρτη λύση διαγράφηκε λίγο-λίγο στα τέλη του 19ου αιώνα: η φυσική εξόντωση. Την ίδια εποχή στο σταυροδρόμι της εξυγίανσης, του ευγονισμού και του αντιεβραϊκού ρατσισμού σχηματίστηκε μια πέμπτη λύση:

Η διαλογή των ατόμων που θεωρούνταν Εβραίοι ή «εξεβραϊσθέντες» και η στείρωση τους». Αλλά αυτή «η πέμπτη λύση» που ρίχτηκε σα βροά στην κοινή γνώμη τόσο αργά όσο το 1942 δεν παρουσιάζεται ως ένδυμα της τέταρτης. Δεν μπορούμε να προχωρήσουμε στην υπόθεση ότι αυτή η διακηρυχθείσα «αρνητική ευγονική» υπήρξε η καθυσταστική μάσκα μιας ευφημιστικής εξόντωσης.

Alexandra Laignel-Lavastine
(«Le Monde», 21.5.1999)
[Απόδοση κειμένων στα ελληνικά: Μπέλλα Ααρών]

Ο ΜΩΨΗΣ

Ιδέες του Κ. Τσάτσου

Όπως ο Όμηρος έπλασε για αιώνες την ψυχή των Ελλήνων, έτσι και ο ΜωΨής έπλασε για αιώνες την ψυχή των εβραίων. Η Πεντάτευχος τους επαίδευσε και τους ωδήγησε, όπως η Ιλιάδα και Οδύσσεια επαίδευσαν και ωδήγησαν τους Έλληνες. Αλλά οι Έλληνες αργότερα, με την ανάπτυξη της φιλοσοφίας, αλλά κυρίως με τον χριστιανισμό, απομακρύνθηκαν από τις πρώτες πηγές τους. Οι εβραίοι έμειναν τέκνα του ΜωΨή ως τα σήμερα. Γι' αυτό και στο έθνος αυτό είναι

τόσο βαθιά ριζωμένη η παράδοση, η συνείδηση της συνέχειας. Όλα άλλαξαν φαινομενικά στη ζωή τους· άλλαξαν όμως όλα μόνο στην περιφέρεια. Ο άξονας έμεινε ο ίδιος.

Ο μύθος του πρωτόπλαστου που τρώει από το δέντρο «της γνώσεως» και αποκτά συνείδηση του εαυτού του, της γυναικότητάς του, της αδυναμίας και της θνητότητας του, συμβολίζει τον μέγιστο σταθμό στη ζωή του ανθρώπου. Και για μόνο αυτό το μύθο αξίζει να βάλουμε το ΜωΨή στη χορεία των κορυφαίων πνευμάτων όλων των αιώνων.

Ποιητής, στοχαστής, νομοθέτης και πολιτικός ο ΜωΨής. Όλα αυτά μαζί μπορούσαν βέβαια να συνυπάρχουν σε εκείνους τους χρόνους. Εχουμε αρκετά παραδείγματα τέτοιων πλουσιών ψυχοσυνθέσεων και στην προσωκρατική Ελλάδα. Αλλά δεν βλέπω να έφθασε κανένας σε όλες τις όψεις του στο ύψος του μεγάλου εθνάρχη των Εβραίων.

Από το βιβλίο του
«Αφορισμοί και Διαλόγοι»
(τρίτη σειρά)
[Βιβλιοπωλείο της «Εστίας»,
1991, σελ. 164 κ.ε.]



Το μοναστήρι του Αγίου Σάββα, «παρά του ιεροδιακόνου Χριστοφόρου Ζεφάρ... των Σέρβων κοινού ζωγράφου». Από το Προσκυνητάριο της Ιερουσαλήμ, του Συμμεώνος του αγιοταφίτη, Βιέννη 1749 (Φωτογραφία: Γεννάδιος Βιβλιοθήκη).

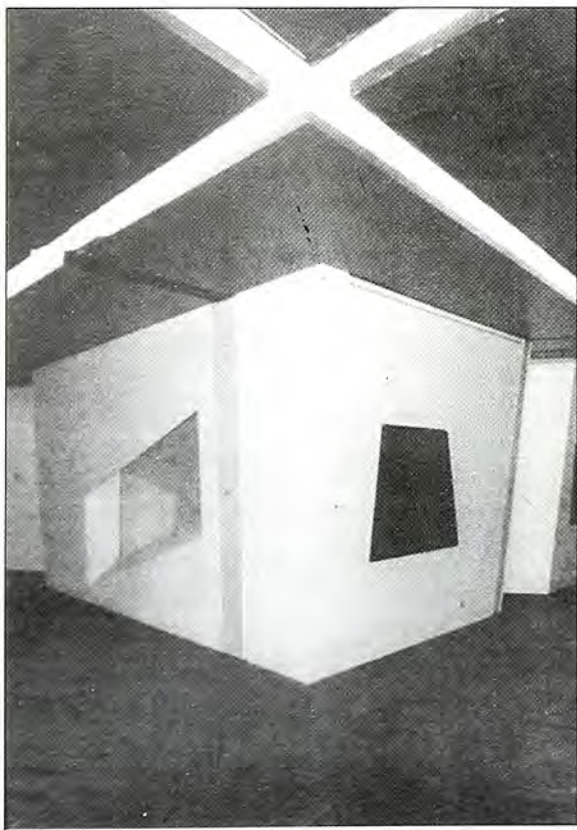
Το τραύμα έγινε Μουσείο

Το νέο Εβραϊκό Μουσείο στο Βερολίνο είναι ένα αρχιτεκτονικό επίτευγμα.

Ήταν, όμως, και το στοίχημα ενός ολόκληρου λαού.

Πρέπει να είναι μοναδική περίπτωση Μουσείου σε ολόκληρο τον κόσμο. Πριν ακόμη ξεκινήσει τη λειτουργία του, κατακλύζεται καθημερινά από χιλιάδες επισκέπτες, που το μόνο που θέλουν να δουν είναι οι άδειες αίθουσές του. Το νέο Εβραϊκό Μουσείο του Βερολίνου είναι ένα πραγματικό αρχιτεκτονικό θαύμα.

*Το έργο του αμερικανού αρχιτέκτονα (γερμανοεβραϊκής καταγωγής) **Ντανιέλ Λίμπεςκιντ**, κέρδισε το πρώτο βραβείο αρχιτεκτονικής για το 1999 και λάμπει με την μεταλλική πρόσοψή του, ακόμη και όταν ο ουρανός του Βερολίνου είναι συννεφιασμένος.*



Η επίσημη λειτουργία του μουσείου έχει προγραμματιστεί για το 2001, όμως μέσα σε λίγους μήνες το έχουν επισκεφθεί πάνω από 100.000 άνθρωποι. Μόνο τον περασμένο Οκτώβριο πέρασαν από εκεί 15.000 επισκέπτες και ξεναγήθηκαν στους διαδρόμους του, που από την κατασκευή τους (ένας άξονας ζιγκ ζαγκ) διηγούνται την ιστορία των Ιουδαίων της Ευρώπης και κυρίως αυτών της Γερμανίας. Αυτή θα είναι και η μελλοντική χρήση του μουσείου. Μία κιβωτός της ιστορίας και της κουλτούρας, των γερμανόφωνων Εβραίων, από το Μεσαίωνα μέχρι σήμερα.

Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια επιστροφή των Εβραίων στη Γερμανία και κυρίως στο Βερολίνο, όπου η κοινότητά τους αυξάνεται συνεχώς. Το τραύμα του Ολοκαυτώματος σίγουρα δεν έχει ξεπεραστεί, αλλά οι γερμανόφωνοι Εβραίοι αντιλαμβάνονται ότι αυτή είναι η πατρίδα τους, η πατρίδα των πατέρων τους και ότι και οι ίδιοι αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της κουλτούρας και της ιστορίας αυτής της πόλης.

Μάλιστα, το πιο ζωντανό σημείο της πόλης αυτή τη στιγμή είναι η παλιά εβραϊκή γειτονιά στο κέντρο, και γύρω από την μεγάλη ανακαι-



νισμένη συναγωγή χτυπά η καρδιά του νυχτερινού Βερολίνου.

Το πρώτο εβραϊκό μουσείο της πόλης εγκαινιάστηκε το 1933, λίγο καιρό μετά την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία και όπως μπορείτε να φανταστείτε, δεν έμεινε για πολύ ανοιχτό. Το νέο μουσείο είναι χτισμένο σε μια γωνιά του Κρόιτцμπεργκ, μόλις 150 μέτρα από το πρώην Τείχος. Ο Λίμπτεσκιντ το έχει ντύσει εξωτερικά με ψευδάργυρο. Έτσι παίζει με το φως του ουρανού, που καθρεφτίζεται στην πρόσοψη.

Λίγα μέτρα πριν την είσοδό του, σε μια κατασκευή από μπετόν έχουν φυτευθεί ελιές από τη Ρωσία, που έφεραν στο Βερολίνο εβραίοι μετανάστες. Συμβολίζουν την μετανάστευση και την εξορία τους. Το κτίριο έχει τρεις ορόφους, οι οποίοι έχουν συνολική έκταση 10.000 τ.μ. Υπάρχουν υπέργειοι και υπόγειοι δρόμοι δίπλα στον άξονα, που θα οδηγούν στις εκθέσεις.

Ο τρίτος υπόγειος όροφος, ο φιδωτός άξονας, που φιλοδοξεί να φιλοξενήσει εκθέσεις για το Ολοκαύτωμα, οδηγεί σε ένα σκοτεινό αδιέξοδο. Εκεί υπάρχει μια τεράστια πόρτα, την οποία ανοίγει σιγά ο ξεναγός, κατόπιν ρωτά τους επισκέπτες, εάν θέλουν να μουν στον «Πύργο του Ολοκαυτώματος», ένα παγωμένο πηγάδι από μπετόν, με μια τρύπα απ' όπου μπαίνει φως, δεκάδες μέτρα πάνω από τα κεφάλια των επισκεπτών. Όσοι μπαίνουν εκεί μέσα, παραμένουν σιωπηλοί, χωρίς κανείς να τους έχει ζητήσει κάτι τέτοιο. Ο επισκέπτης αισθάνεται σαν να βρίσκεται στον πάτο ενός πηγαδιού και ένα βάρος τον πιέζει στο στήθος.

Την ημέρα που επισκεφτήκαμε το μουσείο μπήκαμε στον «Πύργο» με μια ομάδα γερμανών τουριστών. Μετά από λίγα λεπτά σιωπής, οι περισσότεροι, κυ-

ρίως γυναίκες, έδειχναν να δυσανασχετούν και κάποιοι άνοιξαν την πόρτα και βγήκαν έξω, δακρύζοντας.

Ο επισκέπτης μπορεί να δει το μουσείο αυτό μόνο με τη συνοδεία ξεναγών. Τα μέτρα ασφαλείας είναι αυστηρότατα.

Οι ξεναγήσεις αυτές ήταν αρχικά 180 το μήνα και τώρα έχουν φτάσει τις 776.

Σύμφωνα με δημοσκόπηση, το 57% των επισκεπτών ενδιαφέρεται γενικώς για την γερμανοεβραϊκή ιστορία. Το 54% περιμένει ανυπόμονα να ξεκινήσουν οι εκθέσεις. Η πρώτη θα πραγματοποιηθεί ακριβώς σε ένα χρόνο και θα έχει για θέμα της την ιστορία των γερμανοεβραίων, από τα βάθη της ιστορίας μέχρι σήμερα.

Επίσης θα υπάρχει μόνιμο αρχείο και βιβλιοθήκη, ενώ ως μόνιμες εκθέσεις θα μεταφερθούν εδώ, οι εξής:

- Έκθεση ιερών και θρησκευτικών αντικειμένων.
- Αντικείμενα της εβραϊκής ιστορίας και πορτρέτα διάσημων Γερμανοεβραίων (π.χ. ένας από αυτούς, που έζησε και δούλεψε στο Βερολίνο, ήταν ο Αλμπερτ Αϊνστάιν).

• Έργα καλλιτεχνών, που απεικονίζουν τη ζωή των Εβραίων της Γερμανίας.

• Η «Συλλογή της Παλαιστίνης» του Λόβενχαφτ Χιρς, που αποτελείται από σπάνιους ιστορικούς χάρτες, του 15ου αιώνα και απεικονίζουν κυρίως την Ιερουσαλήμ.

Το Εβραϊκό Μουσείο του Βερολίνου δείχνει, όσο κανένα άλλο κτίριο της πόλης πως η αρχιτεκτονική μπορεί να μιλήσει στις καρδιές των ανθρώπων. Στην οδό Λίντεν, αριθμός 9, στο Κρόιτцμπεργκ της νέας γερμανικής πρωτεύουσας.

Π. Βαλασόπουλος

[Ελευθεροτυπία, 16 Ιανουαρίου 2000]

Το αυγό του φιδιού στη ζεστή φωλιά της Ευρώπης

Συνέχεια από τη σελ. 2

φαινόμενο, η μηχανή δεν ανέχεται το παραμικρό χάσμα στην ορθολογικότητά της, καμία αμφισβήτηση στη μοναδική αλήθεια της τέλει και αποδοτικής λειτουργίας. Το αυτοκίνητο έχει ορισμένο τρόπο λειτουργίας, όλα τα αποτελέσματα έχουν την αιτία τους και είναι αιτία άλλων αποτελεσμάτων και είναι εντελώς μάταιο και παράλογο να ισχυρισθεί κανείς ότι υπάρχει και άλλος τρόπος λειτουργίας του αυτοκινήτου. Όπως κάθε μηχανή μάς επιβάλλει τη μοναδική αλήθεια του και την ορθολογικότητά του.

ΑΝ ΔΙΑΒΑΣΕΤΕ τον «Αγώνα μου» του Χίτλερ έχετε την ίδια εντύπωση. Ένας άνθρωπος άσημος και άγνωστος, με οξυτάτη παρατηρητικότητα και με το χάρισμα της ανάλυσης και της σύνθεσης, ένας άνθρωπος με την «ορθολογικότητά του» θεωρεί τον εαυτό του γι' τοχο της «μοναδικής αλήθειας», πεπεισμένος ο ίδιος γι' αυτήν και θεωρώντας τον εαυτό του ενσάρκωση κάποιας ανώτερης και σκοτεινής δύναμης, αισθάνεται να γεννιέται μέσα του η ισχυρή θέληση να την επιβάλει με την πειθώ (προπαγάνδα) σε συνδυασμό με τη βία. Λογικά, λογικότητα κατέληξε στον παραλογισμό της βίας. Το ίδιο φαινόμενο και ίσως πιο καθαρά το παρατηρούμε στον Στάλιν και (γιατί όχι;) στην αντίληψη του Λένιν για την πολιτική εξουσία, αν και η σταλινική δικτατορία είναι φαινόμενο εντελώς διαφορετικό από τη χιτλερική. Και ο Λένιν και ο Στάλιν (χαρισματικοί επίσης ηγέτες) ήταν πεπεισμένοι για τη μία και μοναδική «αλήθεια», όπως ο πιστός στον έναν και μοναδικό Θεό. Γι' αυτό στην όλη πολιτική τους θεωρία έχουν τόσο μεγάλη σημασία η κατήχηση, η διαπαιδαγώγηση, η προπαγάνδα, η στρατολόγηση και οργάνωση και τελικά η βία, η αποθέωση της βίας ως οργάνου της Ιστορίας. Από την

τελευταία φρόντισαν να αφαιρέσουν κάθε στοιχείο σχετικισμού, κυρίως το ανορθολογικό και το τυχαίο, ώστε να μείνει καθαρή η ορθολογική της θέληση.

ΕΙΝΑΙ ΠΑΡΑΤΟΛΜΟ το συμπέρασμα: Ο κυρίαρχος δυτικός ορθολογισμός, αυτόν που, ως αντίληψη και μηχανή, θαυμάσαμε στη βαρβαρότερη των βομβαρδισμών της Γιουγκοσλαβίας, αυτός ο ορθολογισμός λογικότητα μας οδηγεί στον παραλογισμό του ναζισμού και του ρατσισμού.

ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΜΟΝΕΣ της ανόδου του Χίτλερ, στην υπέριστη εξουσία, οι ναζί κυκλοφόρησαν μια αφίσα που έλεγε πολύ απλά και πολύ πειστικά: «Έχουμε δύο εκατομμύρια ανέργους και δύο εκατομμύρια Εβραίους». Η ίδια αφίσα, ελαφρώς μεταλλαγμένη κυκλοφόρησε πριν από μερικά χρόνια στη Γαλλία: «Έχουμε τόσους ανέργους και τόσους μετανάστες». Δεν ξέρω αν αυτή η αφίσα κυκλοφόρησε στην Αυστρία, αλλά τα συνθήματα του Χάιντερ έχουν ακριβώς αυτή τη λογική, που φαίνεται αναπόδευκτη. Η ίδια αποτροπή της εξίσωσης βρίσκει γόνιμο έδαφος και στην Ελλάδα.

Η ΜΗΧΑΝΗ, με την άτεγκτη ορθολογικότητα στη λειτουργία και το αποτέλεσμα προκαλεί την ανεργία, αλλά δεν την ανέχεται ως φαινόμενο άκρως ανορθολογικό. Κάτωψ έτσι φαίνεται και με άλλες υπόγειες διαδρομές άνοιξαν οι δρόμοι του ολοκληρωτισμού και της βίας και τους ακολούθησαν λαοί ολόκληροι, τραγουδώντας με ενθουσιασμό!

ΚΑΤΑΛΗΞΑΜΕ στο Ολοκαύτωμα. Αξίζει να το θυμόμαστε γιατί μας αφορά...

[Καθημερινή, 30 Ιανουαρίου 2000]

Δηλώσεις του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου Ελλάδος

Σχετικά με την άνοδο στην Αυστρία των νεοναζιστών στην εξουσία ο πρόεδρος του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου Ελλάδος κ. Μ. Κωνσταντίνης δήλωσε τα παρακάτω:

«Στη διεθνή κατακραυγή και αποδοκιμασία για την άνοδο στην Αυστρία των νεοφασιστών στην εξουσία, ο Ελληνικός Εβραϊσμός επιθυμεί να επισημάνει δύο κυρίως στοιχεία:

Το πρώτο είναι ότι οι προκλητικές ρατσιστικές κινήσεις της ακροδεξιάς δεν πρέπει να συναντούν την ανοχή των δημοκρατικών κοινωνιών. Πρέπει να καυτηριάζονται και να καταπολεμούνται πριν καταστούν επικίνδυνες.

Το δεύτερο είναι ότι τα όσα καταστροφικά έπραξε ο ναζισμός στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου κατά της ανθρωπότητας και κυρίως το Ολοκαύτωμα των 6 εκατομμυρίων Εβραίων, είναι απαραίτητο να διδάσκονται κατά τρόπο συνεχή στους νεώτερους ώστε να συνειδητοποιούν ότι οι νεοναζιστές δεν έχουν θέση στη διεθνή κοινότητα και συνείδηση.

Ο Ελληνικός Εβραϊσμός, τέλος, επιθυμεί να εξάρει τη σθεναρή θέση των Ελλήνων ευρωβουλευτών, η οποία υπήρξε σύμφωνη με τα συναισθήματα του ελληνικού λαού που αρνείται τη μισαλλοδοξία των φυλετικών, εθνικών και θρησκευτικών διακρίσεων».

Summary of the contents of Issue No 166, Vol. 23

March - April 2000

✓ On the occasion of **the rise of neo-Nazism in Austria** we publish an article by the journalist Mr. A. Karkayiannis, titled "The serpent's egg in Europe's warm bosom". In this article, in addition to other things, he expresses the question: "How can one explain the phenomenon of fascist, Nazi and racist movements appearing during the Mid-war in mostly "civilized" and "developed" countries? These were countries that marked great progress in science and technology, letters, art, legal and political science, and various forms of social life. How can one explain the formation of political power of incredible brutal force and illegalities in these very countries, which led to the Holocaust of the Jews? How could all this have been supported with such zeal by educated, civilized and prosperous nations?"

✓ We also publish statements by the President of the Central Board of Jewish Communities in Greece, Mr. M. Constantinis, regarding the issue.

✓ **In 1912, when Thessaloniki was liberated from Turkish Occupation, religious and racial minorities that lived in the city were seriously concerned.** Shortly afterwards, however, the leadership of the Jewish Community of Thessaloniki recognized the good results of the Greek Administration. We publish relevant articles from Greek newspapers of the time, where Jewish leaders

express the prospects opening for their Community, within the bosom of liberated Greece.

✓ On the occasion of **the anniversary of Greek National Independence Day 1821**, we publish a study by historian Dr. Spyros Loukatos, titled "Jewish Philhellenism in the era of 1821".

✓ A villager from Ioannina (Epirus region) published a manuscript book on his memories on the history of his village. His memories include the looting of the **Jews of Ioannina** by the Nazi Occupation troops.

✓ **The city of Xanthi** (Thrace region) had beautiful buildings that belonged to Jewish families. One of these was the mansion of Isaac Daniel, still standing today. After the Holocaust there are no Jews left in Xanthi.

✓ We publish a series of French publications regarding issues **on Jewish philosophy, religion and the Holocaust.**

✓ We publish thoughts of the late Kon. Tsatsos on **Moses**, as he expresses them in his book. Kon. Tsatsos had served as President of the Hellenic Republic.

✓ We publish an article on the **new Jewish Museum of Berlin**, titled "The trauma became a Museum".

(Translated from Greek by: Rebecca S. Camhi)

